

TURGENYEV IVÁN

A DIADALMAS SZERELEM DALA

*

JERGUNOV HADNAGY HISTÓRIÁJA

**FORDITOTTA
AMBROZOVICS DEZSŐ**

BUDAPEST
LAMPEL R. Kk. (Wodianer F. és Fiai) R.
könyvkiadóvállalata.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2013
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5292-82-8 (online)
MEK-11650

A diadalmas szerelem dala.

(MDXLII.)

Flaubert Gusztáv emlékének ajánlva.

»Legyen bátorságod tévedni és álmodozni.«

Schiller.

Ime, mit olvastam én egy régi olasz kéziratban:

I.

A XVI. század közepe táján élt Ferrarában - mely akkor kitűnő hercegeinek, a művészet és az irodalom istápolóinak jogara alatt felvirágzott - két fiatal ember, névszerint: Fabius és Mucius. Egykorúak, közeli rokonok lévén, csaknem elválhatlanok voltak egymástól: kora gyermekségük óta szívélyes barátság kapcsolta össze őket és sorsuk egyformasága csak megszilárdította ezt a kapcsot. Mindketten ősrégi családból származtak; mindketten gazdagok, függetlenek és nőtlenek, ízlésük és hajlamaik is ugyanazok voltak. Mucius a zenével, Fabius a festészettel foglalkozott.

Egész Ferrara büszke volt reájuk, mint az udvar, a társaság és a város legszebb ékességeire. Csak külsőleg nem hasonlítottak egymásra, bár mindketten kitűntek délczeg, fiatalos szépségükkel. Fabius termetre nagyobb, halványarcú és hirtelen szőke - és szemei kékek voltak; ellenben Mucius arcza napbarnított, haja fekete volt és sötét-gesztenyeszín szemében nem volt meg az a vidám derű, ajkain nem az a barátságos mosoly, mint Fabiusnál: sűrű szemöldökei ráhajoltak keskeny pilláira, míg Fabius aranyszínű szemöldökei, mint finom félkörök húzódtak végig tiszta és sima homloka alján. Mucius a társalgásban is kevésbé volt élénk; de azért mindketten egyformán tetszettek a nőknek - s így nem hiába voltak a lovagias előzékenység és szelidség mintaképei.

Velük egy és ugyanazon időben élt Ferrarában egy leány, névszerint Valéria, a kit a város egyik legelső szépségének tartottak, bár csak nagyon ritkán volt látható, a mennyiben teljesen visszavonult életet élt és hazulról csakis a templomba járt ki, no meg nagy ünnepeken néha sétálni. Édes anyjával, egy tisztességes, de szegény özvegyasszonnyal élt, a kinek nem volt több gyermeke. Mindenkiben, a ki csak találkozott vele, önkéntelen csodálatot és épp oly önkéntelen, gyöngéd tiszteletet gerjesztett, annyira szerény volt egész magatartása és oly kevésbé látszott tudatában lenni bájai nagy hatalmának. Némelyek, az igaz, kissé halványnak találták; csaknem mindig lesütött szemeinek tekintete bátortalanságot, sőt féltékenységét fejezett ki; ajkai csak ritkán mosolyogtak, s akkor is csak gyengén; a hangját alig hallotta valaki. De beszéltek róla, hogy nagyon szép hangja volt és hogy kora reggelenként, mikor még az egész város aludt, szobájába zárkózva szeretett régi dalokat énekelni, lant hangjai mellett, a melyen maga játszott. Valéria halványsága ellenére viruló egészségben volt, s még az öreg emberek is, ha ránéztek, nem fojthatták el azt a gondolatot: - »Oh, mily boldog lesz az az ifjú, a kinek a számára majd egyszer kinyilik ez a még kelyhében szendergő, ez az érintetlen, szűzies virág!«

II.

Fabius és Mucius azon a fényes népnünnepen látták meg először Valériát, melyet Herculesnek, Ferrara hercegének, a hírneves Borgia Lukréczia fiának parancsára, amaz előkelő mágnások tiszteletére rendeztek, a kik a hercegné, XII. Lajos francia király leánya meghívására, Párisból jöve a városban időztek. Valéria anyjával együtt annak a pompás emelvénynek a közepén ült, melyet Palladio tervei szerint Ferrara főterén a város legelőkelőbb hölgyei számára emeltek. Mind a ketten, - Fabius és Mucius, - ugyanaz nap szenvedélyesen beleszerettek; és miután nem volt titkuk egymás előtt, csakhamar mindenikük megtudta, mi történt a másik szívében. Megállapodtak egymás között, hogy mindketten iparkodni fognak közeledni Valériához, - és ha ő méltóknak tartja őket arra, hogy választ közülük, - a másik, zúgolódás nélkül aláveti magát elhatározásának. Néhány hét múlva, hála jó hírnevüknek, melynek méltán örvendtek, sikerült nekik bejutni az özvegy nehezen megközelíthető házába, a ki megengedte nekik, hogy meglátogassák. Ettől az időtől fogva csaknem mindennap láthatták Valériát és beszélhettek vele, s az a tűz, mely mindkét ifjú szívében lánggra lobbant, napról-napra csak fokozódott; de Valéria egyiküket sem részesítette előnyben, bár jelenlétük szemmel láthatólag kedvére volt. Mucius társaságában a zenével foglalkozott; de leginkább Fabiussal beszélgetett; vele szemben kevésbé volt félénk. Végre elhatározták, hogy véglegesen kitudják sorsukat, és levelet írtak Valériának, a melyben kérték, hogy nyilatkozzék és mondja meg, melyiküknek hajlandó kezét nyújtani. Valéria megmutatta a levelet anyjának és kijelentette neki, hogy kész leány maradni; de ha anyja azt találja, hogy ideje férjhez mennie, ahhoz fog menni, a kit ő neki kijelöl. A tiszteletreméltó özvegy néhány keserű könnyet hullatott a szeretett gyermekétől való elválás gondolatára: de arra semmi oka sem volt, hogy a kérőket visszautasítsa, mert mindkettőjüket egyformán méltónak tartotta leánya kezére. De titokban előnyt adott Fabiusnak és sejtve, hogy Valériának is jobban tetszik, őt jelölte ki neki. Másnap Fabius értesült boldogságáról, Mucius pedig kénytelen volt szavának állani és sorsába belenyugodni.

Igy is cselekedett; de arra, hogy tanuja legyen barátja, vetélytársa diadalának, - nem volt képes. Tüstént eladta holmija legnagyobb részét és néhány ezer aranyat vévén magához, messze útra indult Keletre. Mikor bucsúzott Fabiustól, azt mondta, hogy mindaddig nem tér vissza, a míg nem érzi, hogy szívéből a szenvedély utolsó nyomai is eltűntek. Fabiusnak nehezebbre esett megválni gyermek- és ifjúkori barátjától, de a közeli boldogság örömteljes kilátása csakhamar elfojtott benne minden más érzést és testtel-lélelkel átengedte magát a megkoszorúzott szerelem gyönyörűségének.

Nemsokára nőül vette Valériát, s csak akkor ismerte fel annak a kincsnek teljes becsét, melynek birtokába jutott. Ferrarától nem messze árnyékos kerttel körülvett pompás nyárilaka volt; ide költözött át feleségével és ennek édesanyjával. Ragyogó időszak következett ekkor reájuk. A házasság újra, elbűvölő világításban napfényre hozta Valéria minden tökéletességét; Fabius lassankint tekintélyes festővé, nem pusztán műkedvelővé, de mesterré lett. Valéria anyja örült és hálát adott az Istennek, látva a boldog párt. Négy év múlt el észrevétlenül, mint valami boldog álom. Csak egy hiányzott a fiatal párnak, csak egy okozott fájdalmat nekik; nem voltak gyermekeik, de a remény nem hagyta el őket. A negyedik év végén nagy, ezúttal igazi csapás látogatta meg őket: Valéria anyja rövid pár napi betegség után meghalt.

Valéria sokat sírt: hosszú ideig nem tudott beleszokni veszteségébe. Megint elmúlt egy év, s az élet újra belépett jogaiba, visszatért régi medrébe. És íme, egy gyönyörű nyári estén, senkit előre nem értesítve, visszatért Ferrarába Mucius.

III.

Azalatt az öt év alatt, mely távozása óta eltelt, senki se hallott róla semmit: híre se volt, valósággal eltűnt a föld színéről. Mikor Fabius Ferrara egyik utcáján meglátta barátját, csaknem felsikoltott, előbb az ijedségtől, majd az örömtől, - és tüstént meghívta nyári lakába. Ott a kertjében volt egy különálló tágas pavillon; felajánlotta barátjának, hogy költözzék bele ebbe a pavillonba. Mucius örömet beleegyezett és még aznap átköltözött oda szolgájával, egy néma malájival, aki néma volt ugyan, de nem siket, s a ki szemének élénk tekintete után ítélve, nagyon értelmes embernek látszott... A nyelve ki volt vágva. Mucius vagy tíz ládát hozott magával, tele mindenféle drágasággal, melyeket hosszú barangolásai közben gyűjtött össze.

Valéria igen megörült Mucius visszaérkezésének; s ő is szívélyes örömmel, de egészen nyugodtan üdvözölte; látszott rajta, hogy megtartotta Fabiusnak adott szavát. A nap folyamán valahogy elrendezkedett a pavillonban; a maláji segítségével elhelyezte az összehordott ritkaságokat; szőnyeget, selyemszöveteket, bársony- és posztó-ruhákat, fegyvereket, poharakat, zománczccal díszített edényeket és serlegeket, igaz gyöngygyel és türkiszszel ékesített arany- és ezüstdarabokat, borostyánból és elefántcsontból faragott szekrényeket, kristály-palaczkokat, fűszereket, füstölőket, állatbőröket, ritka madarak tollait, és temérdek más egyéb dolgot, melyeknek már használata is titokzatosnak és megfoghatatlannak látszott. Mindeme drágaságok közt volt egy gazdag igazgyöngy-nyakék, melyet Mucius valami titkos, nagy szolgálatért a perzsa sahtól kapott; engedélyt kért Valériától, hogy sajátkezüleg tehesse fel nyakára ezt a nyakéket. Valéria nehéznek és sajátságos melegnek találta... Szinte odatapadt a bőréhez.

Este, az ebéd után, a nyárilak erkélyén, oleanderek és babérok árnyában állva, Mucius elkezdte mesélni élményeit. Beszélt messze országokról, melyeket látott, a felhőkbe nyúló hegyekről, úttalan sivatagokról és tengerhez hasonló folyamokról: beszélt óriási épületekről és templomokról, ezeréves fákról, ragyogó virágokról és madarokról: elsorolta a városokat és népeket, melyeket meglátogatott... némelyiknek már a nevéből regék fuvallata áradt szét. Mucius az egész Keletet ismerte; beutazta Perzsiát és Arábiát, a hol a lovak nemesebbek és szebbek minden más élő lényénél, behatolt India legmélyére, a hol az emberi nem hasonló a főséges növényzethez, volt Khína és Tibet határán, a hol az élő isten Dalai Láma név alatt a földön lakik egy apró szemű, szótlan ember képében. Csodálatosak voltak az elbeszélései! Fabius és Valéria szinte elbűvölten hallgatták.

Mucius arczvonásai tulajdonképpen nagyon keveset változtak; gyermekkorától fogva barna bőre kissé sötétebb lett, lesült a forróbb nap sugaraitól és szemei mintha beesettebbek lettek volna, mint régebben, - ennyi volt az egész; de arczkifejezése más lett: komoly és mogorva, mely még akkor sem élénkült meg, mikor a veszélyekről beszélt, melyeknek ki volt téve éjjel, a tigrisek üvöltésétől visszhangzó erdőben, avagy nappal, az elhagyott utakon, hol vakbuzgó pogányok lesik az utasokat, s megfojtják őket a vas istennő tiszteletére, a ki emberáldozatokat követel. Mucius hangja is mélyebb és egyenletesebb lett; kezének és egész testének mozgólatai elvesztették azt a fesztelenséget, mely az olasz faj sajátja. Szolgája, az alázatos és fürge maláji segítségével bemutatott háznépének néhány bűvészeti mutatványt, melyet az indiai braminoktól tanult. Így például bevezetésül függöny mögé rejtőzött s egyszerre előbukkant, keresztbetett lábakkal a levegőben állva, s könnyedén egy függőlegesen álló bambuszpálczára támaszkodva, a mi nem kevéssé meglepte Fabiust, sőt Valériát meg is ijesztette... »Csak nem lett belőle bűvész!« gondolta magában. De mikor kis furulyába fújva egy leborított kosárból szelíd kígyókat hitt elő, s mikor a tarka szövet alól, nyelvüket ide-oda mozgatva, előbukkantak sötét és sima fejcskéik, Valéria megrémült és kérve-kérte Muciust, hogy rejtse el mielőbb azokat a gyűlöletes állatokat.

Vacsora után Mucius hosszúnyakú, gömbölyded palaczkokból rendkívül illatos és sűrű siraszi borral kedveskedett barátainak, mely apró jaspis pohárkákba töltve, zöldebe játszó aranyos színében, rejtélyesen csillogott. Izre nézve nem hasonlított az európai borokhoz; nagyon édes és erős volt és lassan, apránként szörpölgetve, az ember minden tagjában valami kellemes mámor érzését keltette fel. Mucius Fabiussal és Valériával megitatott egy-egy pohárkával, s maga is ivott. Mikor Valériának töltött, ráhajolt a pohárkájára s ujjait mozgatva, valamit suttogott bele. Valéria ezt észrevette; de mert Mucius minden cselekedetében s egész viselkedésében mindig volt valami idegenszerű és titokzatos, csak az a gondolat villant meg a fejében: »Vajjon ott Indiában nem tért-e át valami más hitre, vagy nincs-e valami ilyesféle szokásuk az ottaniaknak?« Azután rövid hallgatás után megkérdezte tőle, vajjon barangolásainak ideje alatt is foglalkozott-e zenével? Feleletül Mucius a malájival elhozatta indiai hegedűjét. Ez a jószág hasonlított a mostaniakhoz, csak négy húr helyett három volt rajta, felső része kékes kígyóbőrrel volt bevonva, vékony nádból készült vonója ívalakú volt s a legvégén csiszolt gyémánt csillogott.

Mucius először néhány mélabús, mint mondá, népies dalt játszott, melyek különösen, szinte vadul hangzottak az olasz fülnek, az érczhúrok hangja fájdalmas és gyenge volt. De mikor elkezdte az utolsó dalt, ugyanaz a hang hirtelen megerősödött s tisztán és erőteljesen csengett; szenvedélyes melódia áradt szét a szélesen kezelt vonó alól, szerte áradt szépen imbolyogva, mint az a kígyó, melynek bőre a hegedű felső részét borította; és olyan tüzzel, olyan diadalmas újjongással csillogott és lángolt ez a melódia, hogy Fabiusnak és Valériának is elszorult a szíve, s könny csillogott szemükben... Mucius pedig, lehorgasztott s a hegedűhöz szorított fejével, sápadt arczával s összehúzott szemöldökeivel még magábaszálltabbnak és még komolyabbnak látszott - s a vonó végén a gyémánt ragyogó szikrákat szórt maga körül, mintha szintén tüzet fogott volna a csodálatos daltól. És mikor Mucius bevégezte, s még mindig erősen válla és álla közt szorongatva a hegedűt, kezét, melyben a vonót tartotta, leeresztette, Fabius felkiáltott: »Mi volt ez? Mit játszottál te nekünk?« Valéria egy szót sem szólt, de látszott rajta, hogy egész lénye ismételte férje kérdését. Mucius letette a hegedűt az asztalra, s haját könnyedén felborzolva, szivélyes mosolylyal így szólt: »Ezt? Ezt a melódiát... ezt a dalt egyszer Ceylon szigetén hallottam. Ez a dal ott a nép között, mint a boldog, a kielégített szerelem dala ismeretes.« - »Játszd el még egyszer«, suttogta Fabius. - »Nem; ezt nem lehet ismételni, - felelte Mucius, - de meg már késő is van, Valériának pihennie kell: de meg nekem is... fáradt vagyok«.

Mucius egész napon át tiszteletteljesen és egyszerűen viselkedett Valéria iránt, mint afféle régi jó barát; de mikor kiment, ujjait a tenyerébe nyomva, jó erősen megszorította a kezét és oly mereven az arczába nézett, hogy ő, bár fel se pillantott, hirtelen elpiruló orczáin érezte ezt a tekintetet. Szót sem szólt Muciusnak, csak elrántotta a kezét, s mikor eltávozott, hosszú ideig nézte az ajtót, melyen át az eltűnt. Eszébe jutott, hogy régente is mennyire félt tőle... és aggodalmai most újra visszatértek. Mucius visszavonult a pavillonjába; a házasok pedig bementek hálószobájukba.

IV.

Valéria nem tudott egyhamar elaludni; vére csendesen és fáradtan hullámozott, s a feje halkán zszibongott, mint gondolta, attól a különös bortól, de lehet az is, hogy Mucius elbeszéléseitől és hegedűjátékától... Reggel felé végre elaludt és szokatlan álma volt.

Azt álmodta, hogy alacsony boltozatú, tágas szobában van... Ilyen szobát még életében soha sem látott. A falak kékes cseréppel vannak kirakva s aranyos rajzokkal díszítve; vékony,

alabastromból faragott oszlopok tartják a márványboltozatot; maga ez a boltozat s az oszlopok is félig-meddig átlátszóak... Mindenünnen halvány rózsaszínű világosság árad szét a szobában, a tárgyakat mind titokzatosan és egyformán megvilágítva; a tükörsima padló kellő közepén kiterített keskeny szőnyegen szövettel bevont párnák hevernek szanaszét. A szegletekben alig észrevehetőleg magas füstölőedények párolognak, melyek szörnyeteg állatokat ábrázolnak; ablak nincsen sehol; a bársonyfüggönnyel beakasztott ajtó némán feketéllik a fal mélyedésében. Egyszerre ez a függöny félrecsúszik, eltűnik... és belép Mucius. Meghajtja magát, ölelésre tárja ki karjait, mosolyog... Durva kezei átölelik Valériát; száraz ajkai égetik egész lényét... Háttal a párnákra rogy.....

A rémülettől nyögve, hosszas erőlködés után felébredt Valéria. Még nem tudva tisztán, hol van és mi van vele, fölemelkedik ágyában s körülnéz... Borzongó remegés járja át egész testét... Fabius ott fekszik mellette. Alszik; de arcza az ablakon át bekandikáló kerek és fényes hold világánál halvány, mint a halotté... szomorúbb még a halott arczánál is. Valéria felkeltette az urát, a ki, a mint rápillantott, így kiáltott fel: »Mi történt veled?« »Borzasztót... borzasztót álmodtam!« suttogta még mindig remegve Valéria...

Ebben a pillanatban erőteljes hangok hallatszottak a pavillon felől s mindketten - Fabius is, Valéria is - felismerték azt a melódiát, melyet Mucius játszott nekik, s melyet a kielégített, a diadalmas szerelem dalának nevezett. Fabius meglepetve nézett Valériára, a ki lehunyta szemeit és elfordult, s mind a ketten, lélegzetüket visszafojtva, hallgatták végig a dalt. Mikor az utolsó hang is elhalt, a hold felhő mögé bujt s a szobában egyszerre sötét lett... A két házastárs, szót sem váltva egymással, a párnára hajtotta fejét, s egyikük sem vette észre, mikor a másik elaludt.

V.

Másnap reggel Mucius eljött reggelizni; elégedettnek látszott és vidáman üdvözölte Valériát. Ez zavartan felelt neki, alig-alig hogy rápillantott, s elborzadt ettől az elégült, vidám arcztól, ezektől az átható, kíváncsi szemektől. Mucius újra elkezdett volna már mesélni, de Fabius mindjárt az első szónál félbeszakította.

- »Te alkalmasint nem tudtál elaludni az új helyen? A feleségemmel hallottuk, a mint a tegnapi dalt játszottad.«

- »Igen? Hallottátok? - szólt Mucius. - Valóban, játszottam; de előbb már aludtam és csodálatos álomom is volt.«

Valéria figyelmessé lett.

- »Mi volt az az álom?« kérdé Fabius.

- »Ugy tetszett - felelt Mucius le nem véve szemeit Valériáról, - mintha keletiesen díszített boltíves, tágas szobában járnék. Faragott oszlopok tartották a boltozatot, a falak cseréppel voltak beborítva, s bár se ablak, se gyertya nem volt, az egész szobában rózsaszínű világosság áradt szét, mintha csak az egész átlátszó kőből lett volna építve. A szegletekben khinai füstölőedények párologtak, a padlón a keskeny szőnyeg mentén szövettel bevont párnák hevertek szanaszét. És beléptem a függönnyel beakasztott ajtón, és a másik szemben levő ajtóban megjelent egy nő, a kit valamikor szerettem. S ettől a pillanattól kezdve megint szépnek láttam, oly szépnek, hogy régi szerelmem újra lángra lobbant bennem...«

Mucius jelentőségteljesen elhallgatott. Valéria mozdulatlanul ült ott, s mindössze lassankint elhalványodott... s mélyebben kezdett lélekzeni.

- »Ekkor, - folytatta Mucius, - fölébredtem, s eljátszottam azt a dalt.«
  - »De ki volt az a nő?« - kérdezte Fabius.
  - »Hogy ki volt? Egy indiai felesége. Delhiben találkoztam vele... Már nem is él. Meghalt.«
  - »És a férje?« - kérdezte Fabius, maga se tudván, miért kérdezi ezt.
  - »A férje is, - mint beszélük, - meghalt. Mindkettőjüknek csakhamar nyomát vesztettem.«
  - »Különös! - jegyezte meg Fabius. - Az én feleségemnek is szokatlan álma volt az éjjel, - Mucius merően nézte Valériát, - melyet nekem nem mondott el«, tette hozzá Fabius.
- Ekkor Valéria fölállt és kiment a szobából. Reggeli után azonnal Mucius is eltávozott, azt mondván, hogy dolga van Ferrarában, s hogy esténél hamarabb nem fog visszatérni.

VI.

Pár héttel Mucius visszaérkezése előtt, Fabius megkezdte a felesége arczképét, melyen őt mint Szent Czeziát akarta ábrázolni. Fabius jelentékeny haladást tett művészetében; a hírneves Luini, Leonardo da Vinci tanítványa eljött hozzá Ferrarába és azonkívül, hogy a maga útbaigazításaival is szolgált neki, közölte vele nagy mestere utasításait is. Az arczkép csaknem teljesen készen volt; mindössze még csak az arcot kellett pár vonással befejezni és Fabius méltán büszkélkedhetik vala alkotásával. Muciust elbocsátván Ferrarába, Fabius lement a műtermébe, hol Valéria már rendszeren várni szokta; de ezúttal nem találta ott; szólította, de nem felelt. Fabiust titkos nyugtalanság fogta el; fel akarta őt keresni. A házban nem volt; Fabius lesietett a kertbe, s ott egyik legtávolabb eső fasorban megpillantotta Valériát. Lehorgasztott fővel, térdein keresztbefont karokkal ott ült egy padon, s mögötte a cyprusok sötét zöldjéből, kárörvendő mosolytól eltorzult arczczal domborodott ki egy márvány-szatyr, s hegyes fogait odaszorította nádsípjához. Valéria észrevehetőleg megörült férjének és aggodó kérdéseire azt felelte, hogy kissé fáj a feje, de hogy ez nem tesz semmit, - s hogy kész neki ülni. Fabius bevezette őt a műterembe, beállította és ecsetet fogott; de nagy bosszúságára sehogy se tudta befejezni az arcot úgy, a hogy szerette volna. És nem ám azért, mert kissé halvány volt és kimerültnak látszott... nem; hanem azt a tiszta, szent kifejezést, mely annyira tetszett neki benne, s mely őt arra a gondolatra vitte, hogy Valériát mint Szent Czeziát fesse le, ma nem találta meg. Végre félredobta az ecsetet, azt mondta feleségének, hogy ma nincs a kellő hangulatban, s hogy őt se hátráltatja abban, hogy kissé ledőljön, miután látszik rajta, hogy nincs egészen jól, s a festő-állványt a képpel együtt a fal felé fordította. Valéria is azt mondta, hogy pihennie kell s miután még egyszer ismételte, hogy a feje fáj, visszavonult a hálószobájába.

Fabius a műteremben maradt. Valami különös érzés fogta el, melyet maga sem értett. Mucius jelenléte az ő házában, jelenléte, melyet ő, Fabius idézett elő, bántotta. És nem ám azért, mintha féltékenykedett volna... Hát lehetett-e Valériát féltetni! - De barátjában nem ismert rá egykori czimborájára. Mindaz az idegenszerű, furcsa és új, a mit Mucius azokból a messze országokból magával hozott - és a mi, úgy látszik, teljesen átment a vérebe - mindazok a bűvös szokások, dalok, különös italok, az a néma maláji, sőt még az az erős illat is, melyet Mucius ruhája, haja és lehelle szerteárasztott, - mindez valami olyan érzést támasztott Fabiusban, mely hasonló volt a bizalmatlansághoz, sőt a félelemhez. És miért néz ez a maláji, mikor az asztalnál felszolgál, oly kellemetlen figyelemmel ő reá, Fabiusra? - Az ember valószínűleg azt hihetné, hogy ért olaszul. Mucius azt mondta róla, hogy azzal, hogy a nyelvét elvesztette, ez a maláji nagy áldozatot hozott, a miért most nagy erő van benne. - De miféle erő és hogy tudott reá szert tenni a nyelve árán? Mindez nagyon különös, érthetetlen! Fabius

bement a feleségéhez a hálószobába; ott feküdt az ágyon, felöltözve, - de nem aludt. Mikor a lépteit meghallotta, összerázkódott, de azután megint megörült neki épp úgy, mint lenni a kertben. Fabius oda ült az ágy mellé, kézen fogta Valériát s rövid hallgatás után megkérdezte tőle: mi volt az a szokatlan álom, mely az éjjel úgy megijesztette? És ugyan olyasféle volt-e, mint a milyenről Mucius beszélt? Valéria elpirult és hirtelen így szólt: - »Oh, nem! Nem! Valami szörnyeteget láttam, mely szét akart tépni engem.« - »Szörnyeteget? Ember formájában?« kérdezte Fabius. - »Nem, vadállatot... Vadállatot!« - És Valéria elfordult s a párnák közé rejtette égő arcját. Fabius még egy ideig fogta a felesége kezét; azután némán ajkaihoz emelte - és kiment.

Ezt a napot mind a ketten nem valami vidáman töltötték. Ugy tetszett, mintha valami sötét árnyék függne a fejük fölött... De, hogy mi volt ez, azt nem tudták megmondani. Együtt akartak lenni, - mintha veszedelem fenyegette volna őket; - de azért nem tudtak egymásnak mit mondani. Fabius megpróbálta befejezni az arczképet, próbálta olvasni Ariostót, kinek műve csak nemrég jelenvén meg Ferrarában, még izgalomban tartotta egész Olaszországot; de semmi sem sikerült... Késő este, épen a vacsorához, megjött Mucius.

VII.

Nyugodtnak és elégedettnek látszott, de keveset beszélt; annál többet kérdezősködött Fabiustól egykori közös ismerőseikről, a német háborúról, Károly császárról; s elmondta, hogy szeretne Rómába menni s az új pápát látni. Megint megkínálta Valériát sirászi borral és válaszul visszautasítására, úgy magában suttozta: »most már nincs is reá szükség«. Hálószobájába térve feleségével, Fabius csak hamar elaludt... s vagy egy óra mulva felébredvén, meggyőződhetett róla, hogy senki sem volt mellette az ágyban: Valéria eltűnt. Hirtelen felugrott s abban a pillanatban meglátta a feleségét, hálóköntösben, a mint a kertből a szobába lépett. A hold fényesen világított, bár csak kevéssel azelőtt még szitált az eső. Behunyta szemmel, mozdulatlan arcán titkos rémület kifejezésével közeledett Valéria az ágyhoz, és miután előrenyújtotta kezeivel megtapogatta, gyorsan és szótlánul lefeküdt. Fabius kérdezte, de nem felelt; úgy látszott, hogy aludt. Megérintette őt, s ruháján és haján esőcseppeket, meztelen lábainak talpán pedig homokszemeket érzett. Erre felugrott, s a félig nyitott ajtón át kifutott a kertbe. A hold szinte bántóan fényes világossága áradt szét mindenben. Fabius körülnézett s az út homokjában két pár lábnyomot látott, melyek közül az egyik meztelen lábtól eredt; a nyomok a pavillon és a ház közt félreeső helyen lévő jázmin-lugashoz vezettek. Megdöbbenve megállott - és ime egyszerre újra megszólaltak annak a dalnak hangjai, melyet a múlt éjjel is hallott! Fabius összerázkódik és fut a pavillonba... Mucius ott áll a szoba közepén és hegedül. Fabius odarohan hozzá.

- »Te a kertben voltál, künn voltál, ruhád nyirkos az esőtől«.

- »Nem... nem tudom... úgy tetszik... nem voltam künn«... feleli Mucius szaggatottan, szinte meglepetve Fabius megjelenése és felindulása által.

Fabius megragadja a kezét.

- »És miért játszod megint ezt a dalt? Talán megint álmod volt?«

Mucius még mindig meglepetve néz Fabiusra és - hallgat.

- »Felelj már!«

Mucius halkán, mormogva, ismét dudolni kezdte a dalt, szinte önkívületben.

Fabius meghátrált vagy két lépéssel, rábámult Muciusra, elgondolkozott... és visszament a hálószobájába.

Valéria fejét vállára hajtva, erőtlenül kinyújtott karral, mélyen aludt. Egy idő múlva felébresztette őt... s Valéria, a mint megpillantotta, a nyakába borult és szenvedélyesen megölelte; egész teste remegett. - »Mi van veled, drágám, mi van veled?« ismételte Fabius, iparkodván őt megnyugtatni. De Valéria csak tovább pihent a keblén. - »Oh, milyen borzasztó álmaim vannak!« suttogta halkán, odaszorítva hozzá az arcát. Fabius szerette volna őt kikérdezni... de folyton úgy remegett...

A kora hajnal pirkadása szűrődött át az ablakon, mikor végre az ura karjaiban elszenderült.

VIII.

Másnap reggel Mucius sehol sem volt látható, Valéria pedig kijelentette az urának, hogy el akar menni a szomszéd kolostorba, hol lelkiatyja, egy öreg és tiszteletreméltó szerzetes lakott, a kiből határtalan bizalma volt. Fabius kérdezősködésére azt felelte, hogy gyónással akarja megkönnyíteni az utóbbi napok rendkívüli benyomásai által terhelt lelkét. Látva Valéria beesett arcát, hallva elhaló hangját, Fabius is helyeselte elhatározását, a tiszteletreméltó Lorenzo atya majd hasznos tanácsokat ad neki s eloszlatja aggodalmait... Valéria négy kísérijével elindult a kolostorba, Fabius pedig otthon maradt és a felesége visszaérkezéseig keresztül-kasul járt a kertben s iparkodott rájönni, mi történt feleségével, s e mellett folytonos rémület és harag s a homályos gyanakvás fájdalma tombolt benne... Nem egyszer odament a pavillonhoz; de Mucius nem tért vissza és a maláji, mint valami bálványkép, meghunyászkodva, lehorgasztott fővel, bronzszínű arcán szerteolvadó mosolylyal, - legalább Fabiusnak úgy tetszett, - nézett reá. E közben Valéria, nem annyira szégyenkezve, mint inkább félelemmel eltelve, gyónás közben mindent elmondott lelkiatyjának. A lelkiatya figyelmesen végighallgatta, megáldotta, feloldotta őt önkéntelen bűne alól és elgondolta magában: »Boszorkányság... ördögös bűbáj... ezt nem lehet ennyiben hagyni«... és Valériával együtt elment a nyárilakba, csak azért, hogy őt véglegesen megnyugtassa és lecsillapítsa.

A lelkiatya láttára Fabius kissé nyugtalankodni kezdett; de a sokat tapasztalt öreg már előre kiszelte, hogy miképpen kell magát viselnie. Mikor egyedül maradt Fabiussal, nem mondta el ugyan a titkos gyónást, de azt tanácsolta neki, hogy hacsak lehetséges, távolítsa el a házból vendégét, a ki elbeszéléseivel, dalaival és egész viselkedésével megzavarta Valéria fantáziáját. Ezenkívül, az aggastyán véleménye szerint, Mucius már régen nem volt valami erős hitben s azóta oly sok időt töltvén olyan országokban, melyeket még nem világosított fel a kereszténység szelleme, lehet, hogy hazug tanok nyavalyáját hozta magával, sőt tán titkos varázslók közé szegődött; s éppen azért, bár a régi barátság is előállott jogaival, mégis a józan óvatosság parancsolja a válás szükségességét. Fabius teljesen egyetértett a tiszteletreméltó szerzetessel s Valéria is szinte egészen felvidult, mikor az ura közölte vele lelkiatyja tanácsát, - és Lorenzo atya, mindkét házastárs jó kívánságaival elhalmozva s a kolostor és a szegények számára gazdag ajándékokkal ellátva, hazament.

Fabius mindjárt vacsora után tisztába akarta hozni a dolgot Muciussal; de különös vendége vacsorára sem jött vissza. Erre Fabius elhatározta, hogy a Muciussal való beszélgetést másnapra halasztja és a két házastárs visszavonult a hálószobájába.

IX.

Valéria csakhamar elaludt; de Fabius nem tudott elaludni. Az éj csendjében sokkal élénkebben rajzolódtak le előtte mindaz, a mit látott, mindaz, a mitől félt; most még inkább előtérbe tolokodtak benne azok a kérdések, melyekre már előbb sem tudott megfelelni. Valóban varázslóvá lett-e Mucius - s vajjon nem rontotta-e meg már is Valériát?... Valéria beteg... de vajjon mi baja? - Mialatt így, fejét kezére támasztva, s forró lélekzetét visszatartva, mély gondolatokba merült, - a hold újra feljött a felhőtlen égre és sugaraival együtt, a félig áttetsző ablakon át a pavillon felől - vagy azt csak úgy képzelte Fabius?... könnyed, illatos áramlathoz hasonló fuvallat áradt szét... íme, tolakodó, szenvedélyes suttogás hallatszik... s ugyanabban a pillanatban észrevette, hogy Valéria lassan mozogni kezd. Megborzad s látja, a mint felemelkedik, előbb egyik lábát, azután a másikat leereszti az ágyról, - és mint az alvajáró, élettelenül, egyenesen maga elé meresztve üveges szemeit s előre nyújtva karjait, megindult a kerti ajtó felé. Fabius egy pillanat alatt kiszökött a hálószoza másik ajtaján, és a ház sarkát óvatosan megkerülve, betette azt az ajtót, mely a kertbe nyílik... Alig, hogy ráfordította a zárat, érezte, hogy valaki belülről iparkodik kinyitni az ajtót, nyomja... újra meg újra... azután remegő fohászkodás hallatszott...

- »De hiszen Mucius nem jött vissza a városból«, villant meg Fabius agyában s elrohant a pavillonhoz...

S ott mit látott?

Vele szemben, a teli hold fényével elárasztott úton, szintén, mint az alvajáró, előrenyújtott kezekkel s élettelenül lehunyt szemekkel jön Mucius... Fabius odasiet hozzá, de ez nem vevén őt észre, bátran kilépve megy előre, egyik lépést a másik után; és mozdulatlan arcza mosolyog a holdfényben, mint a maláijé. Fabius nevének akarja szólítani... de ebben a pillanatban hallja, a mint mögötte a házban megcsörren egy ablak... Hátrapillant.

És csakugyan: a hálószoza ablaka ki van törve, és lábaival kilépve rajta, ott áll Valéria... kezei mintha Muciust keresnék... egész teste húzódik felé...

A kimondhatatlan düh hirtelen szétáradó izgalommal töltötte el Fabius keblét. - »Átkozott varázsló!« ordított fel dühhel, és egyik kezével torkonragadva Muciust, a másikkal kirántotta övéből a tört és markolatig oldalába szúrta az éles vasat.

Mucius felordított és tenyerét sebére szorítva, meg-megbotolva futott vissza a pavillonba... De ugyanabban a pillanatban, mikor őt Fabius megszurta, Valéria is élesen felsikoltott, és tehetetlenül a földre rogyott.

Fabius odaugrott hozzá, fölemelte, bevitte a szobájába, lefektette, szólítgatta...

Hosszú ideig mozdulatlanul feküdt Valéria; de végre felnyitotta szemeit, mélyen felsóhajtott, szaggatottan és örömteljesen, mint az, a ki éppen most szabadult meg az elkerülhetetlen haláltól, megpillantotta az urát és átkarolva a nyakát, a keblére borult. »Te vagy, te, csakugyan te!« hebegte. Lassankint kezei szétnyíltak, feje hátra hanyatlott, és boldog mosolylyal suttogta: »Hála Istennek, mindennek vége... De milyen fáradt vagyok!« S csakhamar mély álomba merült.

X.

Fabius leült az ágya mellé és le nem véve szemeit Valéria halvány és beesett, de már nyugodt arczáról, elkezdett gondolkodni azon, a mi történt... és azon, vajjon mitévő legyen most? Mit kezdjen? - Ha megölte Muciust, - s ha rágondolt, hogy milyen mélyen behatolt a tör pengéje,

ebben nem kételkedhetett, - ha megölte Muciust! - ezt nem lehet eltitkolni! Fel kell jelenteni a hercegnek, a bíróságnak... de hogy magyarázza meg, hogy mondja el ezt az érthetetlen dolgot? Ő, Fabius, megölte a saját házában rokonát, legjobb barátját! Majd megkérdik tőle: de hát miért? mi okból?... De hátha Mucius nem halt meg? Fabiusnak nem volt ereje továbbra is bizonytalanságban maradni, s miután meggyőződött róla, hogy Valéria alszik, óvatosan felkelt székéről, kiment a házból és a pavillon felé tartott. Benn minden csendes volt, csak egy ablakban látszott világosság. Szorongó szívvel nyitotta ki a külső ajtót, (ott volt rajta a véres ujjak nyoma, s az út homokján vércseppek feketéllettek), keresztül ment az első sötét szobán... s elképpedve megállt a küszöbön.

A szoba közepén, a perzsa szőnyegen, párnákkal a feje alatt, fekete mintás, széles piros sállal letakarva feküdt, kinyújtott végtagokkal Mucius. Arcza - sárga, mint a viasz, - behunyt szemekkel s kékes szemhéjakkal a mennyezet felé volt fordítva, nem is lélezett; valóságos halottnak látszott. A lábainál, melyek szintén be voltak csavarva a piros sálba, ott térdelt a maláji. Balkezében valami ismeretlen, a páfrányhoz hasonló ágacskát tartott és kissé előre-hajolva, szakadatlanul az urára nézett. A padozatba szűrva kis fáklya égett zöldes lánggal s ez volt a szoba egyedüli világossága. A láng se nem lobogott, se nem füstölt. A maláji meg sem mozdult, mikor Fabius belépett, csak hirtelen rápillantott, azután újra Muciusra szegezte szemeit. Időről-időre felemelte, a levegőben meglóbázta s megint leeresztette az ágacskát, s néma ajkai ki-kinyiltak s mozogtak, mintha hangtalan szókat ejtettek volna ki. A maláji és Mucius közt a földön hevert a tör, melylyel Fabius barátját leszúrta; a maláji egyszer meg is érintette az ágacskával véres pengéjét. Elmult egy perc... a másik is. Fabius közelebb lépett a malájihoz és lehajolva hozzá, halkán suttogta: »Meghalt?« A maláji lehajtotta fejét, és jobb kezét kiszabadítva a sál alól, parancsolólag az ajtóra mutatott. Fabius ismételni akarta kérdését, de a parancsoló kéz megújította előbbi mozdulatát, és Fabius kudarcot vallva, csodálkozva és magát bűnösnek érezve, távozott.

Valériát még mindig alva találta, még nyugodtabb arczczal. Le sem vetkezett, csak oda ült az ablakhoz, rákönyökölt s újra tépelődésbe merült. A felkelő nap ugyanazon a helyen találta. Valéria nem ébredt fel.

XI.

Fabius meg akarta várni, míg fölébred, s be akart menni Ferrarába, mikor egyszerre valaki halkán kopogtatott a hálószoba ajtaján. Fabius kiment s maga előtt látta vén udvarmesterét, Antoniót. - »Signor, - így szólt az öreg, - a maláji éppen most jelentette nekünk, hogy signor Mucius megbetegedett és minden holmijával együtt be akar költözködni a városba; és éppen azért kéreti ha adna neki embereket a csomagoláshoz és ebéd után küldene neki teherhordó és háttas lovakat s néhány kísérőt. Megengedi?« - »A maláji ezt jelentette neked? - kérdezte Fabius. - Hogyan, miképen? Hiszen néma?« - »Ime, signor, a papír, melyre mindezt leírta a mi nyelvünkön, teljesen hibátlanul.« - »És azt mondod, hogy Mucius beteg?« - »Igen, nagyon beteg, be sem lehet hozzá menni.« - »Orvosért nem küldtek?« - »Nem. A maláji nem engedte.« - »S ezt a maláji írta fel neked?« - »Igen, ő.« - Fabius elhallgatott. - »Nos, hát intézkedjél,« - szólalt meg végre. Antonio eltávozott.

Fabius meglepetve nézett szolgája után. - Így tehát nem halt meg? - gondolta magában; és nem tudta, örüljön-e vagy bánkódjék. - Beteg? - De hiszen pár órával ezelőtt halottnak látta.

Fabius visszatért Valériához. Már felébredt és felemelte a fejét. A házastársak hosszú, jelentőségteljes pillantást váltottak. - »Nincs már itt? - kérdezte hirtelen Valéria. Fabius

összerázkódott. - »Hogy-hogy... nincs?« - Talán csak nem... - »Elment?« - folytatta Valéria. Fabiusnak megkönnyebbült a szive.

- »Még nem; de ma elmegy.« - »S én többé soha, de soha nem látom őt?« - »Soha.« - »S azok az álmok nem fognak ismétlődni?« - »Nem.« Valéria megint örömteljesen felsóhajtott; s újra boldog mosoly jelent meg az ajkán. Mindkét kezét odanyujtotta az urának. - »És mi többé soha nem fogunk róla beszélni, soha, hallod, édesem? Én ki sem lépek a szobámból, míg ő el nem megy. Te pedig most küldd be a cselédeimet... vagy megállj: fogd te ezt a jószágot! - oda mutatott az igazgyöngy nyakékre, mely az éjjeli szekrényen feküdt, ama nyakékre, melyet Muciustól kapott - és dobd be tüstént a legmélyebb kútba... Ölelj meg... én a te Valériád vagyok... és ne jöjj vissza hozzám, a míg... az el nem ment.« Fabius fogta a nyakéket - a gyöngyök mintha elhomályosultak volna - és teljesítette felesége parancsát. Azután elbarangolt a kertben, s távolból fürkészte a pavillont, a mely körül már hallatszott a csomagolás zaja. Az emberek hordták ki a holmit, megrakták a lovakat... de a maláji nem volt köztük. Valami kifejezhetetlen érzés készítette Fabiust, hogy még egyszer megnézze, mi történik a pavillonban. Eszébe jutott, hogy a pavillon hátsó oldalán van egy titkos ajtó, a melyen át be lehet látni abba a szobába, a melyben Mucius reggel feküdt. Odalopódzott ehhez az ajtóhoz, nyitva találta, és félretolva a nehéz függönyt, bepillantott.

XII.

Mucius már nem feküdt a szőnyegen. Drága ruhába öltözve, széken ült, de épp úgy halottnak látszott, mint Fabius első látogatása alkalmával. Szinte kővé meredt feje oda hanyatlott a szék hátára s kinyujtott kezei mozdulatlanul sárgállottak a térdein. A melle meg se mocczant. A szék körül, a száraz füvekkel behintett földön, néhány sötét nedvvel telt pohár állott, erős, szinte fojtó pézsmaszagot terjesztve. Mindenik pohár körül, időnkint, csillogó aranyszínű szemekkel egy-egy ércszínű kígyócska tekergett; és egyenesen Mucius előtt, vagy két lépésnyire tőle, ott állott a maláji hosszú alakja, tarka szövet-köpenybe öltözve, tigrisbőrrel körülövezve, fején magas szarvakkal ékesített, tiarához hasonló főveggel. De ő nem állt mozdulatlanul: majd tiszteletteljesen hajlongott, szinte imádkozott, majd ismét egész hosszúságban kiegyenesedett, sőt lábujjhegyre állt; majd erélyesen és hevesen hadonászott a kezeivel, majd kitartóan integetett velük Mucius felé, s úgy tetszett, mintha fenyegetett vagy parancsolt volna, összehúzta a szemöldökeit és topogott a lábával. Mindezek a mozdulatok szemmel-láthatólag nagy megerőltetésébe kerültek, sőt fájdalmat is okoztak neki: nehezen lélezett, s arczáról csurgott a verejték. Egyszerre szinte megmeredt egy helyben, s tüdejét teleszíva levegővel, homlokát összeránczolva, megfeszítette magát, s elkezdte maga felé húzni összeszorított kezeit, mintha csak gyepelt tartott volna bennük... és ime, Fabius leírhatatlan rémületére, Mucius feje lassan elvált a szék hátától és mozogni kezdett a maláji kezei nyomán... A maláji leeresztette kezeit és Mucius feje megint tehetetlenül hátrahanyatlott; a maláji ismételte mozdulatait s az engedelmes fő utána. A poharakban a sötét nedv forrni kezdett; maguk a poharak halk hangon megcsendültek s az ércszínű kígyócskák hullámzatosan tekeregtek mindenikük körül. Ekkor a maláji egy lépést tett előre, s magasra felhúzza szemöldökeit, borzasztóan kimeresztve szemeit, a fejével nekiment Muciusnak... s a halott szempillái remegni kezdtek, egyenlőtlenül felnyíltak, s alóluk kilátszottak fénytelen, ólomszínű szemgolyói. Büszke diadaltól és ujjongástól, szinte ördögi ujjongástól sugárzott a maláji arcza; szélesre széthúzta ajkait és torka legmélyéből nagy megerőltetéssel hosszú kiáltás tört elő... Mucius ajkai is szétnyíltak, s gyenge sohajtás reszketett rajtuk, válaszul arra a nem emberi hangra...

Fabius nem bírta tovább kiállni: úgy tetszett neki, mintha valami vad szellemidézés látna! Ő is felkiáltott s hátra sem pillantva, neki iramodott hazafelé, csak mielőbb hazafelé... imát mormolva és keresztet hányva magára.

XIII.

Vagy három óra múlva azzal a hírral jött hozzá Antonio, hogy minden készen van; a holmi fel van rakva és signor Mucius indulni készül. Fabius, szolgájának mit sem felelve, kiment az erkélyre, a honnan látható volt a pavillon. Nehány teherhordó ló verődött össze előtte; a pitvar elé hatalmas hollószínű paripát vezettek, széles nyereggel, melyben akár két lovas is elfért volna. Lehorgasztott fővel ott álltak körülötte a szolgák, a fegyveres kísérők. A pavillon ajtaja kinyílt és a maláji által támogatva, megint közönséges ruhába öltözve megjelent Mucius. Arcza halotthalvány volt, s kezei is csüggttek, mint a halottéi, - de lépkedett! igen, lépkedett a lábaival, s mikor felültették a lóra, egyenesen tartotta magát és tapogatózva megtalálta a kantárszárat. A maláji beletette lábait a kengyelbe, felugrott mögéje a nyeregbe, átfogta karjaival a testét, s a menet megindult. A lovak lépésben mentek, s mikor a ház előtt elhaladtak, Fabiusnak úgy tetszett, mintha Mucius sötét arcán két fehér pontocska jelent volna meg... Talán csak nem az volt, hogy felé fordította a két szeme fehérjét?... Csak a maláji köszönt neki... szokása szerint gúnyosan. Látta-e mindezt Valéria? Ablakának redőnyei el voltak zárva... de lehet, hogy ott állt mögöttük.

XIV.

Ebédre bejött az ebédlőbe s nagyon nyugodt és kedves volt; de még mindig kimerültségről panaszkodott. De se az aggodalomnak, se a régi állandó önkivületnek és titkos félelemnek nyoma sem volt többé benne; és mikor Mucius távozása után másnap Fabius újra hozzálátott az arcképéhez, megtalálta vonásaiban azt a tiszta kifejezést, melynek pillanatnyi elhomályosulása annyira megzavarta... és ecsetje könnyedén siklott tova a vásznon.

A házastársak élete visszatért a régi kerékvágásba. Mucius reájuk nézve megszűnt létezni, mintha soha nem is élt volna. Fabius is, Valéria is mintha csak összebeszéltek volna, hogy soha egy árva szóval sem emlékeznek meg róla és nem kutatják további sorsát, mely egyéb-iránt mindenkire nézve titok maradt. Mucius valósággal eltűnt, mintha csak a föld nyelte volna el. Fabius egy ízben úgy érezte, hogy kötelessége elmondani Valériának, mi történt azon a végzetes éjjelen... de Valéria alkalmasint kitalálta szándokát és visszafojtotta lélekzetét, szemei pislogtak, valósággal várta a csapást... És Fabius megértette őt: s megkímélte ettől a csapástól.

Egy szép őszi napon Fabius befejezte Szent Czecciliáját; Valéria ott ült a zongora előtt és ujjai hanyagul kóvályogtak a billentyükön... Egyszerre teljesen akaratlanul felhangzott ujjai alatt a diadalmas szerelemnek az a dala, melyet egykor Mucius játszott - s ugyanabban a pillanatban, esküvője óta először, érezte belsejében az új, keletkező élet remegését... Valéria összerázkódott... abbahagyta...

Mit jelentett ez? Talán csak nem...

Ezzel a szóval végződött a kézírás.

Jergunov hadnagy históriája.

I.

Akkor este Jergunov Vasziljevics Kuzjma megint elmondta nekünk az ő históriáját. Pontosan, minden hónapban egyszer ismételni szokta ezt a históriát s mi mindannyiszor új élvezettel hallgattuk, bár már csaknem kívülről tudtuk az egészet, minden legapróbb részleteivel együtt. Ezek a részletek, ha ugyan szabad magunkat így kifejeznünk, úgy benőtték a história eredeti törzsét, mint a hogy a tikgomba benövi a ledöntött fa törzsét. Miután igen jól ismertük barátunk jellemét, nem volt nehéz elbeszélésének hiányait és fogyatékoságait kiegészítenünk. De azóta Vasziljevics Kuzjma meghalt s így a históriáját sem fogja többé senkinek elbeszélni, ezért határoztuk el, hogy köztudomásra hozzuk.

II.

A dolog ezelőtt vagy negyven esztendővel, Vasziljevics Kuzjma fiatalkorában történt. Maga is úgy beszélte, hogy akkor még szép fiú és gavallér volt, olyan színű, mint a vérrel kevert tej. Ajkai pirosak, haja göndör és szemei, mint a sasé, olyanok voltak. Mi elhittük neki, bár semmi ilyesfélének nyomát sem láttuk rajta: a mi szemünkben Vasziljevics Kuzjma nagyon közönséges külsejű ember volt, ábrázata egyszerű és álmos, teste otromba és idomtalan. De hát az is igaz, hol az a szépség, melyet az idő tönkre nem tesz!? A gavallérság nyomait már sokkal világosabban megőrizte Vasziljevics Kuzjma. Késő vénségeig talpallós szűk pantallónt viselt, kihúzta köpczös termetét, a nyaka fölött lenyiratta, a homlokán kisüttette a haját, a bajuszát pedig valami perzsa kenőccsel festette, mely ugyan inkább biborvörös és zöld volt, mint fekete. Mindamellett Vasziljevics Kuzjma igen derék nemes ember volt, bár preferánsz közben szeretett »szemeskedni« vagyis a szomszédja kártyájába nézni, de ezt nem annyira nyereszkedési vágyból, mint inkább óvatosságból tette, mert nem szeretett veszíteni. De félre a kitérésekkel, térjünk át a dologra.

III.

A dolog tavasszal, az akkor még új Nikolajev városában történt, a hová Vasziljevics Kuzjmát kormányrendelettel vezényelték. (Hadnagy volt a haditengerészetnél.) A parancsnokság, mint reményteljes és eszes tisztet, valami tengermelléki építkezésekre való felügyelettel bízta meg őt, s időről-időre nagyobb összegeket bocsátott a rendelkezésére, melyeket ő nagyobb biztonság okáért egy bőrzacskóban mindig magánál hordott. Vasziljevics Kuzjma csakugyan kitűnt értelmességével és fiatalsága ellenére példásan viselte magát; gondosan került minden illetlen viselkedést, nem kártyázott, nem ivott, sőt a társaságtól is idegenkedett, úgy hogy társai közül a csendesebbek leánynak, a hevesvéreűbbek pedig lajhárnak és szuzi-muszinak csufolták. Vasziljevics Kuzjmának csak egy hibája volt: a szive nagyon vonzódott a szépnemhez; de itt is tudott uralkodni a szenvedélyén és semmiféle kislelkűséget nem engedett meg magának. Korán feküdt és korán kelt, lelkiismeretesen teljesítette kötelességét és egyetlen szórakozása az volt, hogy esténkint meglehetősen hosszú sétákat tett Nikolajev külvárosi utczáin, könyvet nem olvasott, mert félt a vértolulástól, minden tavasszal más és más főzeteket ivott a

vérbőség ellen. Felöltve az egyenruhát és gondosan megkefélkedve, Vasziljevics Kuzjma lassú léptekkel elindult a gyümölcsös kertek felé, minduntalan megállt, gyönyörködött a természet szépségeiben, letépett emlékül egy-egy virágot és rendkívül jól érezte magát; de különös gyönyörűséget csak akkor érzett, a mikor találkozott valami kis »kupidócská«-val, vagyis valami csinos kis pesztonkával, a ki vállára vetett jopkával, kezében kis batyuval s a fején tarka kendővel sietett hazafelé. Mint ő maga mondta, érzélgős, de szerény természetű lévén, Vasziljevics Kuzjma nem szólította meg a kupidócskát, de udvariasan rámosolygott és sokáig s figyelmesen nézett utána... Azután mélyen felsóhajtott, ugyanolyan lassú léptekkel elindult hazafelé, otthon leült az ablakba, egy félórácskát elandalgott, miközben mohón szívta az erős dohányt fapipájából, melyet keresztapjától, egy német negyedmestertől kapott. Így multak a napok se nagyon vidáman, se nagyon unalmasan.

IV.

Im egyszer, mikor alkonyat előtt egy néptelen közön át hazafelé ballagott Vasziljevics Kuzjma, gyors lépteket hallott maga mögött. Hátra nézett s egy körülbelül húsz éves, igen kedves, de szétdult és kisírt arcú leányt pillantott meg. Ugy látszott, hogy valami nagy és váratlan csapás érte. Nagyon sietett, minduntalan megbotlott, magamagával beszélt, jajgatott és a kezét tördelte, szőke haja szétzüllött és nagykendője (akkor még se a burnuszt, se a mantille-t nem ismerték) a válláról lecsúszott, csak egy gombostűn függött. Inkább urasan, mint parasztosan volt öltözve.

Vasziljevics Kuzjma félreállt; a részvét érzése legyőzte benne a kislelkűséget, s mikor a leány mellé került, udvariasan üdvözölte s megkérdezte tőle, miért sír.

- Mert hát - tette hozzá kezét a kardjára bocsátva - én mint katona, tán segítségére lehetek.

A leány megállt s látszott rajta, hogy az első pillanatban nem volt egészen tisztában vele, hogy mit akar tőle, de csakhamar, szinte megörülve, hogy könnyíthet a lelkén, nem egészen tiszta orosz kiejtéssel elkezdett beszélni.

- Képzeld csak, tiszturam - szólalt meg és könnyei, mint a zápor omlottak végig kedves arcán - mi történt velünk! Ez borzasztó! Képzeld csak, teljesen kiraboltak bennünket! A szakácsnő mindent, mindent elvitt, az ezüstöt, a ruhákat... igen, még a ruhákat is, a harisnyákat, fehérneműt... a néném kis kosarát, azután egy ilyen kis zacskót huszonöt rubellel és két kanalat... Aztán egy köpenyt... szóval mindent! S én ezt mind elmondom a negyedmester úrnak, ő meg azt feleli rá: »Ugyan menjen, nem hiszem, nem hiszem... Hallani se akarok róla... maga is csak olyan nő!« Én azt mondom: »De kérem, a köpenyt...« »Hallani sem akarom!« Ilyen sértő módon, tiszturam! »Menjen - azt mondja - menjen!«... De hát hova menjek!

A leány görcsösen, szinte nyöszörögve zokogott és majdnem eszméletét veszítve hanyatlott Vasziljevics Kuzjma karjába... Ez zavarba jött és elképedt, időnként ismételve: »No elég már, elég!« - de a mellett folyton a karjaiban zokogó leány meg-megrázkódó nyakát nézte.

- Ha megengedi, majd elkisérem, - szólalt meg végre, mutatójával gyöngéden megérintve a vállát, - mert lássa, itt az utcán nem lehet a dolgot elintézni. Majd otthon elmondja nekem a baját, s én mint tiszt, mindent el fogok követni...

A leány felemelte a fejét, s úgy látszott, hogy csak most nézte meg először jól a fiatal embert, a ki úgyszólván a karjai közt tartotta őt. Elszégyelte magát, elfordult és még mindig csukladozva kissé félreállt. Vasziljevics Kuzjma ismételte ajánlatát. A leány könyektől nedves és arczába omló haján át lopva pislogott reá (Vasziljevics Kuzjma, elbeszélésében itt mindig

biztosított róla, hogy ez a tekintet mint a tű járta át őt, sőt egy ízben meg is próbálta ezt a tekintetet utánozni), és karját a szolgálatkész hadnagy feléje nyújtott karjába fűzve, elindult vele hazafelé.

V.

Vasziljevics Kuzjma életében vajmi keveset érintkezett nőekkel, és így nagy gondot okozott neki, hogy mivel kezdje a beszélgetést, de társnője nagyon beszédesen csacsogott, egyre törölgetve folyton hulló könnyeit. Vasziljevics Kuzjma pár pillanat múlva már tudta, hogy Karlovna Emiliának hívják, hogy Rigában született és vendégségbe jött Nikolajevbe a nénjéhez, a ki szintén Rigából való volt, hogy az apja szintén katona volt, de tüdőbajban meghalt, hogy a nénjének volt egy igen szép és olcsó, de útlevíl nélkül való orosz szakácsnéja és hogy ugyanez a szakácsné volt az, a ki ugyanaz nap őket kifosztotta és nyomtalanul eltűnt. El kellett mennie a rendőrséghez... in die Polizei... De itt újra eszébe jutott a negyedmester és a gorombaságai... s megint elkezdett sírni. Vasziljevics Kuzjma megint azon fáradozott, hogy lecsillapítsa... De a leány, a kinél úgy látszik, a benyomások igen gyorsan jöttek-mentek, hirtelen megállt és kezét kinyújtva, nyugodtan így szólt:

- Ime, itthon vagyunk!

VI.

Az az »itthon« egy düledező, szinte a földből kinőtt kis házikó volt, négy apró, az utcára nyíló ablakkal. Belülről geraniumok sötét zöldje fődte el őket, az egyikben gyertya égett, közeledett az éjszaka. A háztól, vele egy vonalban, léczkerítés húzódott egy alig észrevehető kis kapuig. A leány odament és miután zárva találta, türelmetlenül megzörgette a rozsdás zár vasgyűrűjét. A kerítés mögül nehézkes léptek hallatszottak, valaki jött, hanyagul csoszogva kitaposott papucsával, és egy rikácsoló női hang kérdezett valamit németül, a mit Vasziljevics Kuzjma nem értett, mert mint igazi tengerész, az oroszokon kívül egyetlen nyelvet sem tudott.

A leány szintén németül felelt; a kapu alig-alig, hogy kinyílt, s miután a leány besurrant rajta, tüstént becsapódott Vasziljevics Kuzjma orra előtt, a ki azonban a nyári alkonyat félhomályában mégis meglátta egy piros ruhás kövér asszony arcát, a ki füstös lámpát tartott a kezében. A megütközéstől elképedve Vasziljevics Kuzjma, egy darabig még mozdulatlanul ott állt az utcán, de arra a gondolatra, hogy katonatiszt létére ilyen udvariatlanul bánnak el vele (Vasziljevics Kuzjma igen sokra tartotta a hivatását), elöntötte lelkét a bosszúság, sarkonfordult és elindult hazafelé. Alig ment tíz lépést, mikor a kapu újra kinyílt és a leány, ki ez alatt az öreg asszonynyal suttogott, megjelent a küszöbön s hangosan felkiáltott:

- Hová megy, tiszt uram! Legyen hát szerencsénk!

Vasziljevics Kuzjma pár pillanatig habozott de azért mégis visszafordult.

VII.

Uj ismerőse, a kit ezentúl Emiliának fogunk hívni, egy sötét és nyirkos kamrán át bevezette őt egy elég nagy, de alacsony és piszkos szobába, melynek hátsó falánál óriási szekrény s egy viaszkos vászonnal bevont pamlag állott, az ajtó fölött és az ablakok között két csuklyás barát

s egy turbános török kopott képei függtek, a nyílásokban kosarak és kartonok heverték szanaszét. Törött székek, egy sánta lábú L'hombre-asztal, melyen férfispapka s egy pohár kvasz állott. Vasziljevics Kuzjma után belépett a szobába az az öreg asszony is, a kit ott a kapuban megpillantott. Piros ruha volt rajta s igen rút zsidóasszonynak bizonyult, barátság-talan disznószemei voltak és szürke bajusz éktelenkedett puffadt felsőajka fölött. Emilia rámutatott és így szólt:

- Ime, a nagynéném, madame Fritsche.

Vasziljevics Kuzjma kissé meg volt lepetve, de azért kötelességének tartotta őt üdvözölni. Madame Fritsche csak úgy félvállról nézett rá, szót se szólt hozzá és megkérdezte oroszul az unokahugától: akar-e teát?

- Igen, igen, teát! - kapott rajta Emilia; - nemde, tiszt uram, maga is fog teázni? Igen, nénikém, adjon csak teát!... De mit áll itt így, tiszt uram? Foglaljon helyet! Jaj, milyen sok teketóriát csinál! Bocsánat, majd elveszem a sipkáját.

Mialatt Emilia beszélt, folyton jobbra-balra forgatta a fejét és rángatta a vállait; a madarak szoktak így tenni, mikor valami magas, száraz ágon ülnek és minden oldalról rájuk esik a napsugár.

Vasziljevics Kuzjma leült és a kellő tekintélyt öltve magára, vagyis kardjára támaszkodva és a földre bámulva, ráterelte a beszédet a lopásra. De Emilia egyszeriben közbevágott.

- Ne aggódjék, hiszen ez semmi; éppen most mondja a néném, hogy a földolmok előkerültek. (Madame Fritsche mormogott valamit a fogai közt, azután kiment.) Egyáltalában nem is kellett volna a rendőrséghez mennem, de én nem tudom az ilyet túrni, már én olyan vagyok... olyan... Ért ön németül?... olyan hirtelen, immer so rasch! De most már rá se gondolok... aber auch gar nicht!...

Vasziljevics Kuzjma ránézett Emiliára. Az arcza csakugyan a lehető legnyugodtabb lett. Minden mosolygott ezen a csinos kis arcocskán: sima, fehér szemöldökkel környezett, le-sütött szemei, ajkai, orczái, álla, rajta egy gödrikével, de még kissé hajlott orrának a hegye is. Odament a szekrény mellé egy kis tükörhöz és halkán dudolva igazgatta a haját. Vasziljevics Kuzjma fürkészve követte minden mozdulatát.... Nagyon tetszett neki.

VIII.

- Nem haragszik, úgy-e, - szólalt meg újra, könnyedén illegetve magát a tükör előtt, - hogy így... hazavezettem hozzám. Lehet tán, hogy nincs ínyére?

- Ugyan kérem!

- Már mondtam önnek, hogy olyan hirtelen vagyok. Előbb cselekszem, azután gondolom meg, a mit tettem. De olykor egyáltalában meg se gondolom... Hogy is hívják önt, tiszt uram? Szabad kérdeznem? - tette hozzá s keresztbe tett karokkal odalépett mellé.

- Engem Jergunovnak hívnak, Vasziljevics Kuzjmának.

- Jergu... Jaj, ez nem szép név ám! Azaz, hogy nekem nehéz. Én majd Floresztán úrnak fogom önt hívni. Nálunk Rigában volt egy Floresztán úr. Gyönyörű Gros des Naples-t árult az üzletében és szép fiú volt. Épp úgy, mint ön. De nini, milyen vállas ember ön!! Valóságos orosz legény! Én szeretem az oroszokat... magam is orosz vagyok... az apám katonatiszt volt. De a kezeim fehérebbek, mint az önéi.

Felemelte a kezét a feje fölé, néhányszor meglógázta a levegőben, hogy a vér kijöjjön belőlük s azután hirtelen lebocsátotta.

- Látja? Görög szappannal és szagosítókkal mosom őket... szagolja csak... Jaj! Ne csókolja... Hiszen nem azért... Hol szolgál?

- Én a 19-ik feketetengeri hajóhadosztályban szolgállok.

- Óh! Ön tengerész! És azután nagy a fizetése?

- Nem... nem éppen nagy.

- Kell, hogy igen bátor legyen. Ezt mindjárt meglátni a szemén. Milyen sűrűk a szemöldökei! Azt mondják, éjjelre zsirral kell bekenni, hogy nőjjenek. De miért nincsen bajusza?

- Nem jól áll nekem.

- Oh! Ez nem szép ám így! Mi ez itt, tőr?

- Ez olyan kardféle, a minőt a tengerészek viselnek.

- Ah! Kardféle! És aztán éles? Szabad megnézni? - Erőlködve harapdálta az ajkát és szemével pislogva, kihúzta a pengét a hüvelyből és odatartotta az orra alá. - Jaj, milyen tompa! Látja, most tüstént megölhetném.

Ezzel Vasziljevics Kuzjma felé sujtott. Ez tréfából úgy tett, mintha megijedt volna és elmosolyodott. Emilia is elmosolyodott.

- Ihr habt Pardon, megkegyelmezek, - szólt méltóságteljes pose-ba vágva magát. - Itt van, fogja a fegyverét! De mondja csak, hány éves?- kérdezte egyszerre.

- Huszonöt.

- Én meg tizenkilencz! Milyen különös ez!

És Emilia oly csengő kacagásban tört ki, hogy kissé szinte megtántorodott. Vasziljevics Kuzjma nem kelt fel a székről, hanem az eddiginél is fürkészőbb pillantásokkal nézte rózsaszínű s a kacagástól remegő arcját, mely mind jobban és jobban tetszett neki.

Emilia egyszerre elhallgatott és elkezdett dudolni, - ez már szokása volt - és megint odament a tükrökhöz.

- Tud ön énekelni, Floresztán úr?

- Nem tudok biz én. Sohse tanultam.

- Hát gitározni? Azt se? De én tudok. Van egy szép gyöngyházás gitárom, csak a húrjai elromlottak. Ujakat kell majd venni. Ad rá nekem pénzt, tiszt uram? Gyönyörű német román-czot fogok önnek énekelni. Felsőhajtott és behunyta a szemeit. Oh, de milyen szépet! De táncolni csak tud? Ezt se? Unmöglich! Majd én megtanítom. Ecossaise-re és kozák-valse-ra. Tra-la-la, tra-la-la, tra-la-la... - Emilia vagy kettőt ugrott. - Nézze csak, milyen cipőim vannak! Varsóból valók. Oh... majd tánczolunk együtt, Floresztán úr! De hogy fog ön engem hívni?

Vasziljevics Kuzjma elmosolygott és fülig elpirult.

- Én majd legszebb Emiliának hívom!

- Nem! Nem! Hívjon engem Mein Schätzchen, mein Zuckerpüppchen-nek! Mondja csak utánam.

- A legnagyobb örömmel, de attól tartok, hogy nehéz lesz nekem...

- Mindegy, mindegy. Csak mondja:
- Mein...
- Me-in...
- Zucker...
- Zu-cker...
- Püppchen! Püppchen! Püppchen!
- Pju... Pju... Ezt nem tudom. Valami furcsaság fog kijönni.
- Nem! No mondja... mondja! Tudja, mit jelent ez? Ez a németben a kisasszonyokra a legkedvesebb szó. Majd azután megmagyarázom. De most a néni hozza a dominót. Bravó! Bravó! Nénikém, én is iszom teát tejjel... Van tej?
- So schweige doch! - felelt a néni.

IX.

Vasziljevics Kuzjma éjfélig ott ült madame Fritsche-nél. Nikolajevbe érkezése óta nem volt olyan kellemes estéje. Az igaz, hogy nem egyszer eszébe jutott, hogy mint tisztnek és nemes embernek nem igen kellene ismeretséget kötni ilyen személyekkel, mint a kis rigai leány, meg a »néniké«-je, de Emilia oly csinos kis jószág volt, - oly mulatságosan csacsogott, oly hizelgően pislogott reá, hogy származására és hivatására való tekintet nélkül elhatározta, hogy ezúttal a maga kedve szerint fog élni. Csak egy körülmény zavarta meg és hagyott hátra benne nem egészen kellemes benyomást. Mikor ugyanis Emiliával és madame Fritsche-vel legjavában beszélgetett, az előszobából a szobába szolgáló ajtó kissé kinyílt, s egy sötét hajtókás és három ezüstgombos férfikéz csendesen benyult s egy elég nagy batyut tett az ajtó mellett álló székre. Mind a két hölgy hirtelen odarohant és kíváncsian nézegette a benyújtott holmit. »Ezek nem azok a kanalak!« - kiáltott fel Emilia, de a néni a könyökével meglökte s kivitte a batyut, a nélkül, hogy a végeit újra összekötötte volna. Vasziljevics Kuzjma úgy látta, hogy az egyik vége be volt mocskolva valami pirossal, talán vérrel...

- Mi ez? - kérdezte Emiliától. - Tán megint visszahoztak néhány ellopott dolgot?
  - Igen, - felelt Emilia immel-ámmal, - megint.
  - Aztán a cselédjük kutatta fel?
- Emilia elkomolyodott.
- Miféle cselédünk? Nekünk nincs cselédünk.
  - Akkor hát valami más férfi?
  - Hozzánk nem járnak férfiak.
  - De már bocsásson meg, bocsásson meg. Én láttam valami kabát vagy ködmön hajtókáját. Meg azután ez a sapka...
  - Hozzánk soha, de soha nem járnak férfiak - ismétli Emilia nyomatékosan... Ugyan már mit látott? Semmit se látott! Ez a sapka meg az enyém.
  - Hogy-hogy?
  - Hát csak úgy. Esetleg álarczos bálba megyek... Igen, igen, az enyém és punktum!...

- De hát ki hozta ide ezt a batyut?

Emilia nem szólt semmit s ajkait felbiggyesztve, madame Fritsche-vel együtt kiment a szobából. Alig tíz perc múlva visszajött egyedül, a nénye nélkül, és mikor Vasziljevics Kuzjma megint elkezdte faggatni, merően a szemébe nézett és azt mondta, hogy gavallér embernek nem illik kíváncsinak lenni, (e szavaknál az arcza kissé elváltozott, elsötétült) és a l'hombre asztalból egy játszma kártyát húzva elő, kérte, hogy vessen neki kártyát.

Vasziljevics Kuzjma elmosolyodott, fogta a kártyát s egyszerre minden rossz gondolat ki-röppent a fejéből.

De ezek a gondolatok ugyanaznap még egyszer visszatértek a fejébe. És pedig: már kilépett volt a kapun át az utcára, elbúcsúzott volt Emiliától s utólszor suttozta felé: »Adieu Zucker-püppchen!«, mikor egyszerre egy alacsony termetű férfi surrant el mellette, s a mint egy pillanatra felé fordult, (már régen éjszaka volt, de a hold szépen világított), egy sovány czigányarcot látott, a kinek sűrű fekete volt a szemöldöke és bajusza, szemei feketék s az orra hajlott. Ez az ember hirtelen befordult a sarkon, de Vasziljevics Kuzjmának úgy tetszett, hogy felismerte őt, nem az arczáról, - hiszen azelőtt soha se látta, - hanem a hajtókéjáról, melyen három kis ezüstgomb csillogott a holdfényben. Kínos meglepetés vett erőt az óvatos hadnagy lelkén; hazaérkezve, szokása ellenére nem gyujtott rá fapipájára. Egyébiránt a kedves kis Emiliával való váratlan megismerkedés és a társaságában eltöltött kellemes órák csak elősegítették érzelmeinek izgatott hullámozását.

X.

Bármily nagyok voltak is Vasziljevics Kuzjma aggodalmai, csakhamar eltűntek és semmi nyomot se hagytak maguk után. Mind gyakrabban kezdte látogatni a két rigai hölgyet. A szerelmes hadnagy kezdett közeledni Emiliához. Eleinte szégyelte ezt a közeledést, titkolta a látogatásait, majd megszűnt szégyenkezni és titkolózni; a dolog vége az lett, hogy sokkal szívesebben volt együtt új ismerőseivel, mint bárki mással a világon, nem is szólva az ő nem valami nagyon vidám négy faláról. Már maga madame Fritsche sem keltett benne kellemetlen érzéseket, bár az öreg asszony épp oly mogorván és udvariatlanul bánt el vele, mint eddig. A kevésbé jómódú emberek, a milyen madame Fritsche is volt, vendégeikben különösen sokra becsülik a bőkezűséget; Vasziljevics Kuzjma azonban fukar volt, és jobbra csak mazsolaszólót, mogorót és mézeskalácsot hozott a házba... Csak egyetlenegyszer verte magát költségbe - mint mondani szokta - hozott Emiliának egy könnyű rózsaszínű kendőt, valódi francia gyártmányt; de a leány ezt még aznap kiégette a gyertyával. Elkezdte pirongatni őt, a leány rákötötte a kendőt a macska farkára; erre dühös lett, mire a leány az arczába nevetett. Szóval Vasziljevics Kuzjma elvégre is kénytelen volt beismerni, hogy nemcsak, hogy nem részese a rigai hölgyek tiszteletének, de még bizalmukat se sikerült megnyernie; soha nem bocsátották be őt egyszer sem a nélkül, hogy előre kissé szétnéztek volna, olykor megvárakoztatták, sőt néha minden teketória nélkül elküldték s ha titkolni akartak valamit előtte, németül beszéltek. Emilia sohasem mondta el neki, hogy mit csinál és kérdéseire mindig csak úgy félvállról felelt, nem is ügyelve a szavaira; de a mi a fő, madame Fritsche házában, - mely bár az utcáról nyomorúságos kis viskónak látszott, elég tágas volt, - egyes szobái állandóan zárva voltak előtte. Vasziljevics Kuzjma mindezek ellenére, nemcsak hogy nem szüntette meg a látogatásait, de sőt még gyakrabban ismételte; mégis csak élő embereket látott. Önértetét az is kielégítette, hogy Emilia folyton Floresztánnak hívta és szép fiúnak tartotta s váltig erősítgette, hogy szemei olyanok, mint a paradicsommadáréi: »Wie die Augen eines Paradiesvogels!«

XI.

Egyszer nyár derekán délben, Vasziljevics Kuzjma az egész délelőttöt a vállalkozók és munkások közt a napon töltve, halálra fáradtan, kimerülten botorkált oda a jól ismert kis házikó kapujához. Kopogott, bebocsátották. Besietett az úgynevezett szalonba és tüstént ledőlt a pamlagra. Emilia odajött hozzá és kendőjével letörölte verejtékező homlokát.

- Milyen fáradt az én kis piczikém! Milyen melege van! - szólt résztvevő hangon. - Istenem! legalább a gallérját kigombolná. Hiszen csak úgy liheg.

- Elfáradtam, szivecském, - sóhajtott fel Vasziljevics Kuzjma. - Reggel óta talpon vagyok és folyton a napon. Tyűh! Haza akartam menni. De ott megint azok az átkozott vállalkozók! De itt jó hűvös van.... még tán el is szundikálnék.

- Nos hát? Aludj csak kis csibikém; itt senki se háborgat...

- De valahogy mégis csak furcsa...

- Ugyan már miért volna furcsa! Csak aludj. Majd én aztán... hogy is mondják csak?... elringatlak. »Schlaf, mein Kindchen, schlafe!« - szólt dudolva.

- De előbb egy kis vizet innám...

- Itt van víz. Friss! Tiszta, mint a kristály! Megállj csak, majd párnát teszek a fejed alá... Ezt meg a legyek ellen.

Kendővel letakarta az arcját.

- Köszönöm, kis Kupidócskám... Majd csak úgy... szundikálok egy kicsit.

Vasziljevics Kuzjma behunyta a szemét és csakhamar elaludt.

- »Schlaf, mein Kindchen, schlafe!« - dúdolta Emília ide-oda ringatózva, s maga is elmosolyodott a nótáján és a mozdulatain.

»Milyen nagy gyerekem van nekem! - gondolta magában. - Derék fiú!«

XII.

Vagy másfél óra múlva a hadnagy felébredt. Álmában úgy tetszett, hogy valaki tapogatta, ráhajolt és lélezett fölötte. Felriadt és ledobta magáról a kendőt. Emilia ott térdelt igen közel mellette; az arczkifejezését valahogy furcsának találta. A leány tüstént felugrott, odament az ablakhoz és valamit a zsebébe csusztatott.

Vasziljevics Kuzjma kinyújtózkodott.

- Ugyancsak nagyot aludtam! - szólt ásítózva. - Jöjj hát ide »meine szjuzse freilen!«

Emilia odament hozzá. Előbb óvatosan felemelkedett, belenyult a zsebébe s egy kis ollót húzott elő belőle.

- Ach, Herr Je! – kiáltott fel Emilia szinte önkéntelenül.

- Ez itt... ez itt olló? - mormogta Vasziljevics Kuzjma.

- Persze, hogy az. Hát te mit gondoltál?... Tán hogy pisztoly? Jaj, beh furcsa az arczod! Össze van gyűrve, mint a párna, hátul meg minden hajadszála az égnek áll... Aztán ne nevéssen az ember!... Jaj, jaj... a szemeid is megdagadtak...

Emilia felkaczagott.

- No, szép is az, - mormogta Vasziljevics Kuzjma s felkelt a pamlagról. Szép is az, az embert minden ok nélkül kigúnyolni. Ha okosabbat nem tudsz kigondolni, én elmegyek... Elmegyek, - ismételte, látva, hogy a leány nem nyugszik.

Emilia elhallgatott.

- No ne, maradj, nem fogom többet... Csak a hajadat igazítsd meg...

- Nem, minek... Hadd el! Jobb lesz, ha elmegyek, - szólt Vasziljevics Kuzjma a sapkája után nyúlva.

Emilia duzzogott.

- Jaj de rossz vagy! Igazi muszka! A muszkák mind rosszak! Lám, most elmegy. Jaj! Tegnap öt rubelt ígért nekem és ma semmit sem ad, hanem elmegy.

- Nincsen nálam pénz, - mormogta Vasziljevics Kuzjma már az ajtóban. - Isten veled!

Emilia utána nézett és megfenyegette őt az ujjaival.

- Nincs pénze! Halljátok, mit beszél? Oh, milyen hazugok ezek a muszkák! De megállj csak, te mopsz... Nénikém, jöjjön csak ide, mondok valamit.

Ugyanaznap este, mikor Vasziljevics Kuzjma levetkőzött és lefeküdt, azt vette észre, hogy a bőrzacskója felső részén a varrás felfeslett. Mint pontos és rendszerető ember, tüstént tűt és czerlát vett elő, befűzte és maga bevarrta a nyílást, de egyébként ügyet sem vetett erre a látszólag jelentéktelen körülményre.

XIII.

Vasziljevics Kuzjma az egész rákövetkező napot szolgálati kötelességének szentelte, ki nem ment a házból még ebéd után sem és késő éjszakáig arcza verejtékével írta és körmölte a parancsnokságnak szóló jelentését, kegyetlenül cserélgetve egymásra a *je* és az *e* betűt, s a *de* után felkiáltójelet, az *egyébiránt* után pedig pontosvesszőt rakva. Másnap reggel egy rongyos, mezitlábás kis zsidófiú levelet hozott neki Emiliától; ez volt az első levél, melyet tőle kapott. »Mein allerliebster Florestan - írta a levélben, - talán bizony annyira megharagudtál a te Zuckerpüppchen-edre, hogy el sem jöttél tegnap? Kérlek, ne haragudjál, hacsak nem akard, hogy a te vidám Emiliád nagyon sokat sírjon és jöjj el ma este 5 órakor. (Az 5-ös szám köré két kis koszorú volt rajzolva.) Én nagyon, nagyon fogok örülni. Szerető Emiliád«. Vasziljevics Kuzjma úgy magában csodálkozott kedvese műveltségén, egy garast adott a kis zsidónak és megüzente, hogy jól van, eljön.

XIV.

Vasziljevics Kuzjma megtartotta a szavát s még nem ütötte el az ötöt s már ott állt madame Fritsche kapujában. De legnagyobb meglepetésére Emiliát nem találta otthon; maga a néni fogadta és bevezetésül - óh csodák csodája - meghajtva magát, közölte vele, hogy Emiliának előre nem látott körülmények folytán el kellett mennie, de hogy nemsokára visszatér és kéri, hogy várja meg őt. Madame Fritsche fején egy piszkos fehér főkötő volt; mosolygott, hízogó hangon beszélt és látszott rajta, hogy minden áron barátságos kifejezést akar adni arcának,

mely egyébiránt nem igen engedelmeskedett, sőt inkább valami gonosz kifejezésnek az árnyéka suhant át rajta.

- Uram, foglaljon helyet, parancsoljon, - szólt, karosszéket tolva felé, - most pedig majd megtraktáljuk, ha megengedi!

Madame Fritsche még egyszer meghajtotta magát, kiment a szobából és csakhamar visszatért egy kis vastálczán egy pohár csokoládéval. A csokoládé ugyan gyanús volt, de azért Vasziljevics Kuzjma az egészet kiitta, bár sehogy sem tudta megérteni, hogy mit jelentsen ez? Emilia még mindig nem jött, kezdte elveszíteni a türelmét és unatkozott, mikor egyszerre kívülről gitár-hangokat hallott. Először egy akkord hallatszott, majd egy második, harmadik, negyedik - mindig erősebben és telibben. Vasziljevics Kuzjma elcsodálkozott: Emiliának volt ugyan gitárja, de csak három húr volt rajta, a többit még mindig nem vette meg neki; de meg azután Emilia nem is volt otthon. De hát vajjon ki lehetett az? Ujra felhangzott egy akkord, még pedig oly tisztán, mintha onnan a szobából jött volna... Vasziljevics Kuzjma megfordult, de csaknem felkiáltott az ijedtségtől.

Egy alacsony ajtó küszöbén, melyet eddig észre nem vett - elfödte a nagy szekrény - ott állt előtte egy ismeretlen teremtés. Fiú-e vagy leány, azt nem tudta, de inkább kis leánynak látszott. Tarka mustrás fehér ruha és magassarkú piros cipő volt rajta; aranyos pánttal felszorított sűrű fekete haja, mint valami köpeny omlott alá kis fejcskéjéről vissza testére. Lány fürtei mögül sötét fényvel ragyogtak ki komor szemei; meztelen, barna kezeivel, melyek el voltak borítva gyűrűkkel és karpereczekkel, mozdulatlanul fogta a gitárt. Az arca alig látszott. Oly picziny volt s annyira homályban, hogy csak az ajkai pirosodtak és keskeny egyenes orra domborodott ki. Vasziljevics Kuzjma sokáig állt ott szinte megbűvölve és merően, egyetlenegyszer sem pislantva, nézte azt a különös teremtést; ő is ránézett és szintén se nem pislogott, se nem mozdult. Végre Vasziljevics Kuzjma felocsúdott és apró léptekkel odament hozzá.

A sötét arczocska lassankint elkezdett mosolyogni, egyszerre felcsillantak a fehér fogacskák, a kis fejcske kibontakozott a fürtök közül s hirtelen egész éles és finom szépségében előbukkant. »Hát ez miféle kis ördög?« - gondolta magában Vasziljevics Kuzjma és még közelebb hajolva hozzá, halkán így szólt:

- Te kis alak! Hej, te kis alak, te! Ki vagy tulajdonképpen?

- Ide, ide, - szólt kissé rekedt hangocskán, nem orosz, lassú beszédmodorban és hibás hangsúlyozással a »kis alak« és vagy két lépést hátrált.

Vasziljevics Kuzjma átlépte utána a küszöböt s egy kis ablaktalan szobába jutott, melynek padozata vastag teveszőrszőnyegekkel volt bevonva. Erős pézsmailat töltötte be a szobát. Egy alacsony török diván előtt álló kerek asztalkán két sárga viaszgyertya égett. A szögletben, bársonysávós selyemfüggöny mögött kis ágyacska állt, melynek fejénél egy hosszú borostyán olvasó függött a falon, a végén piros kis bojtjal.

- De mondja csak végre, kicsoda maga? - ismételte Vasziljevics Kuzjma.

- A huga... Emilia huga.

- Az ő huga? És itt lakik?

- Igen... itt...

Vasziljevics Kuzjma meg akarta érinteni a »kis alakot«, de ő eltolta magától.

- Hát hogy van az, hogy előttem soha nem említette?

- Mert nem szabad... nem szabad...

- Ugy, hát maga itt rejtőzik... elbujva...

- Igen...

- És van rá oka?

- Van... van...

- Hm! - Vasziljevics Kuzjma megint meg akarta érinteni a »kis alak«-ot, de ez megint eltolta. - Én soha nem láttam magát itt. De bevallom, még sejtelmem sem volt a létezéséről. És madame Fritsche magának is nagynénje?

- Igen... nénikém.

- Hm! De maga, úgy látszik, nem jól ért oroszul. Hogy hívják, ha szabad tudni?

- Kolibri.

- Hogyan?

- Kolibri.

- Kolibri? Elég szokatlan név! Ha jól emlékezem, Afrikában hívnak így valami férget?

Kolibri rövid, különös kaczagásban tört ki... Mintha üvegdarabok verődtek volna össze a torkában. Megcsóválta a fejét, körülnézett, a gitárt letette az asztalra és gyorsan odaugorva az ajtóhoz, hirtelen betette. Élénken és ügyesen mozgott, alig hallható gyors neszzsel, mint a mókus; hátul térdhajlásokon alul leért a haja.

- Hát aztán miért tette be az ajtót? - kérdezte Vasziljevics Kuzjma. Kolibri az ajkához emelte az ujját.

- Emilia... Nem kell... rá itt nincs szükség.

Vasziljevics Kuzjma elmosolyodott.

- Talán csak nem féltékeny?

Kolibri felhúzta a szemöldökeit.

- Hogyan?

- Tán féltékeny... haragszik rá, - szólt Vasziljevics Kuzjma.

- Oh igen.

- No lám! Ez igen hizelgő reám!... Hallja csak, hány esztendő?

- Huszonhét.

- Tán tizenhét, - azt akarja mondani.

- Igen.

Vasziljevics Kuzjma figyelmes pillantást vetett fantasztikus társnőjére.

- Milyen szépecske maga, - szólt melegen. - Csoda! Egyszerűen csoda! Milyen haj! Mily szemek! Hát még a szemöldökök, a szemöldökök!.. Jaj...

Kolibri megint elmosolyodott és ránézett pompás szemeivel.

- Ugy bizony, én szép vagyok. Üljön le, majd én is leülök...

- Parancsoljon, parancsoljon... De mondja csak, hogyan hűga maga Emiliának, hiszen egy cseppet sem hasonlít rá?

- Nem... én huga... unokahuga vagyok. Ni... fogja csak ezt a virágot. Szép virág, jó illata van.
- Kivett az övéből egy szál fehér orgonát, megszagolta, lecsipett belőle egy ágacskát, a többit odaadta neki. Akar befőttet? Nagyon jó ám... Konstantinápolyból való... szorbet. - Kolibri egy kis szekrényből elővett egy darab piros bársonydarabba csavart kopottas aranyozású szelenczét, egy ezüstkánálkát, egy csiszolt kristálypalaczkot és egy ugyanilyen poharat. - Tessék szorbet, uram; kitűnő jó ám. Majd én addig énekelek... Akarja? - Ezzel elővette a gitárt.

- Maga énekel is? - kérdezte Vasziljevics Kuzjma egy kanálra valót téve a szájába az igazán pompás szorbetből.

- Oh igen!

Kolibri hátrasimította a haját, félrehajtotta a fejét és fogott néhány akkordot, gondosan ügyelve az ujjai végére és a gitár nyakára... azután egyszerre elkezdett énekelni, nem éppen erős és kellemes, de rikácsoló és Vasziljevics Kuzjma fülének kissé érdes hangon. »Jaj, te kis macska te!« - gondolta magában. Valami bánatos, éppenséggel nem orosz hangzású dalt énekelt, előtte teljesen ismeretlen nyelven. Szerinte a »kha« és »gha« - minduntalan előfordult az énekében, s a végén hosszan elnyújtva ismételte: »szintamar« vagy »szinczamar«... valami ilyesfélét, azután rákönyökölt az asztalra, fölsóhajtott és leeresztette a gitárt a térdére. - Szép volt? - kérdezte. - Akarja még?

- Nagyon szívesen - felelt Vasziljevics Kuzjma. - De miért lett ilyen szomorú az arcza? Talán ennék egy kis szorbetet?

- Nem... csak tessék. Én majd még... De ez vidám lesz. - Egy másik dalt, valami tánczdal-félét énekelt, ugyanazon az ismeretlen nyelven és Vasziljevics Kuzjma megint hallotta az előbbi érdes torokhangokat. Sötét ujjai mint a kis pókok cikáztak ide s tova a húrokon. S ezúttal azzal végezte, hogy félelmesen felkiáltott; »Gauda!« vagy »Gasz-sza!« öklöcskéjével rácsapott az asztalra és szemei szinte szikrákat hánytak...

XVI.

Vasziljevics Kuzjma szinte mámorosan ült ott. Szédült a feje, oly váratlanul jött reá mindez. Ez az illat, az ének... nappal a gyertyafény... a szorbet vaniliával... Kolibri mind közelébb és közelébb csúszott hozzá, a haja ott fénylett és susogott mellette s a forróság csak úgy sugárzott belőle... hozzá még az a szomorú arcza... »Russalka« - gondolta magában Vasziljevics Kuzjma. Kezdte magát rosszul érezni.

- Kedves kis lelkem, - szólalt meg, - mondja csak, mi jutott eszükbe, hogy engem ma idehívtak?

- Maga szép és fiatal... Én szeretem az ilyeneket.

- No lám! De mit mond majd Emilia? Ő nekem levelet írt; kell, hogy mindjárt itt legyen.

- Ne szóljon neki semmit! A világerő se! Megölne!....

Vasziljevics Kuzjma elmosolyodott.

- Hát olyan gonosz ő?

Kolibri néhányszor komolyan bólintott a fejével.

- És madame Fritschenek se, semmit! De semmit! - Gyöngén a homlokára ütött. - Érted, tisztcském?

Vasziljevics Kuzjma összehúzta a szemöldökeit.

- Ez tehát titok?

- Igen... igen.

- No, akkor... egy szót se szólok. De azért azután kell, hogy megcsókolj engem.

- Nem, majd később... majd ha elmégy.

- No már megint mit nem gondolt ki! - Vasziljevics Kuzjma lehajolt hozzá, de ő lassan kitért előle s kiegyenesedett, mint a vipera, a melyre ráléptek az erdei pázsiton. Vasziljevics Kuzjma némán megállt előtte, - Látod milyen vagy! - szólt végre - milyen rosszaság vagy! Nos hát, isten veled!

Kolibri elgondolkozott s odafordult a hadnagyhoz... Egyszerre három halk, tompa kopogás hallatszott valahol a házban. Kolibri elmosolyodott, szinte kaczagott.

- Ma - nem, holnap - igen. Jöjj el holnap.

- Hány órakor?

- Hétkor... este.

- De mi lesz Emiliával?

- Emilia... nem lesz itt.

- Azt hiszed? No jól van. De holnap majd megmondod nekem...

- Mit? (Kolibri arcza valahányszor valamit kérdezett, olyan gyerekes kifejezést öltött).

- Hogy miért rejtőztél előlem oly soká?

- Igen, igen, holnap minden meglesz, vége lesz.

- Én meg majd hozok neked valami ajándékot...

- Nem.... nem kell....

- Miért? Látom, hogy szeretsz cifrálni.

- Nem kell. Ez... ez... ez... - és rámutatott a ruhájára, a gyűrűire... mindenre, a mi körülötte volt... - ez mind az enyém. Nem kell ajándék. Nem fogadom el.

- A hogy gondolod! De most mennem kell, úgy-e?

- Igen bizony!

Vasziljevics Kuzjma felkelt. Kolibri is.

- Isten veled, duduskám! De mikor lesz hát az a csók?

Kolibri egyszerre könnyedén felugrott és hirtelen mindkét karját a fiatal hadnagy nyaka köré fonva, nemhogy megcsókolta, de valósággal beleharapott az ajkába. Vasziljevics Kuzjma meg akarta őt csókolni, de egy pillanat alatt kisiklott a kezei közül és a pamlag mögé bujt.

- Tehát holnap, hét órakor? - szólt nem minden zavartság nélkül.

Kolibri a fejével intett s két ujja közé csipve egy hosszú hajfürtjét, éles fogacskáival beleharapott.

Vasziljevics Kuzjma a kezével intett felé, kiment és betette maga után az ajtót. Hallotta, a mint Kolibri nyomban utána sietett... A kulcs hangosan megcsattant a zárban.

XVII.

Madame Fritsche szalonjában nem volt senki. Vasziljevics Kuzjma sietve kiment az előszobába. Nem akart Emiliával találkozni. A pitvarban a néni akadt az utjába.

- Áá! Ön távozik, hadnagy úr, - szólott ugyanazzal az alattomos és vésztjósló arczjátékkal... Nem várja meg Emiliát?

Vasziljevics Kuzjma a sipkája után nyult.

- Asszonyom, nem várhatok rá tovább. Lehetséges, hogy holnap sem jövök el. Kérem, mondja meg neki.

- Jól van, jól, megmondom. De remélem nem unatkozott, hadnagy úr?

- Oh nem; nem unatkoztam.

- Az a fődolog. Bocsánatot kérek.

- Isten vele.

Vasziljevics Kuzjma hazament és az ágyra dőlve, mély gondolatokba merült. Kimondhatatlanul csodálkozott. Miféle rejtély ez? kiáltott fel nem egyszer. És miért írt neki Emilia? Találkát adott neki és nem volt otthon?... Elővette a levelet, megforgatta a kezében és megszagolta; dohányszagú volt s egy helyen egy kis javítást vett észre benne; ez volt ott: »sirjon«, eredetileg pedig így volt írva: »sirjál«. De mit lehessen ebből következtetni? És lehetséges-e, hogy a néni minderről semmit se tudott? És ő... ki ő? Igen, igen, ki ő? A bűbájos Kolibri, ez a kis »bábu«, ez a kis »alak« nem ment ki a fejéből, s türelmetlenül kezdte várni a másnap estét, bár titkon félt ettől a »bábu«-tól, ettől a kis »alak«-tól.

XVII.

Másnap Vasziljevics Kuzjma elment a bazárba és kitartoan alkudozva, vett egy bársonypántlikán függő kis aranykeresztet. »Habár váltig erősítgeti is - így okoskodott - hogy nem kell neki semmiféle ajándék, de nagyon jól ismerjük már, hogy az ilyen beszédek mit jelentenek és elvégre is, ha csakugyan olyan szeplőtlenek az erkölcsi, - Emilia majd nem veti meg.« Így okoskodott a nikolajevi Don Juan, a kinek abban a pillanatban alkalmasint sejtelve sem volt róla, hogy ki volt az igazi Don Juan és milyen emléket hagyott maga után a köztudatban. - Este hét órakor Vasziljevics Kuzjma gondosan megborotválkozott és elküldve a fodrászáért, szépen kikenette és felsüttette a haját, a mit ez nagy buzgalommal meg is cselekedett, nem kimélve a papírt a bodrokra. Vasziljevics Kuzjma felvette ujdonatúj egyenruháját, a jobb kezébe egy pár új bőrkeftyűt vett, behintette magát szagosítóval és elment hazulról. Ezúttal sokkal több gondot fordított a külsejére, mint mikor a »Zukkerpüppchen«-nel volt találkája, nem azért, mintha Kolibri jobban tetszett volna neki, mint Emilia, hanem azért, mert a kis »babuská«-ban volt valami rejtélyes, valami olyan, a mi önkénytelenül, még az olyan lomha fantáziát is felizgatta, a milyennel a fiatal hadnagy rendelkezett.

XIX.

Madame Fritsche éppen úgy fogadta őt, mint előtte való nap és mintha egyetértett volna vele a megbeszéltségekben, megint tudtára adta, hogy Emilia rövid időre elment, de kéri, hogy várja meg őt. Vasziljevics Kuzjma beleegyezése jeléül bólintott a fejével s leült egy székre.

Madame Fritsche megint elmosolyodott, vagyis kimutatta sárga agyarait és kiment, ezúttal nem kínálta meg vendégét csokoládéval.

Vasziljevics Kuzjma tüstént a titokzatos ajtó felé fordult. Csukva volt. Egyet-kettőt hangosan köhintett, hogy jelt adjon ittlétéről. Az ajtó meg se moccan. Visszafojtotta a lélekzetét és hegyezte a füleit... Ha csak a legkisebb zajt vagy neszt hallotta volna... de valósággal kihalt volt körülötte minden. Vasziljevics Kuzjma felkelt, lábujjhegyen oda ment az ajtóhoz - és miután az ujjával hasztalan kaparászott rajta, nekidőlt a térdeivel. De hiába. Ekkor behajolt és még kétszer hangos suttogással így szólt: »Kolibri, Kolibri... Babuskám!« Senki se jelentkezett. Vasziljevics Kuzjma felegyenesedett, kisimította az egyenruháját - és pár pillanatig állva, erős léptekkel odament az ablakhoz és elkezdett dobolni rajta. Felébredt benne a bosszúság érzése; megszólalt benne a katonatiszti önérzet: »Milyen ostobaság, - gondolta végre, - vajjon minek tartanak engem?... Ha úgy van, akkor majd bekopogok. Akkor kénytelen lesz felelni! De meghallja az öreg. - Nos, és? Én vagyok az oka!?!« Hirtelen sarkon fordult... Az ajtót félig nyitva találta.

XX.

Vasziljevics Kuzjma megint lábujjhegyen odaszökött a rejtett kis szobához. A pamlagon széles piros-öves fehér ruhában ott feküdt Kolibri és arcza alsó részét kendővel eltakarva, nesztelenül, de szívből kaczagott. A haját ezúttal rendbeszedte, két hosszú és vastag czopfot font belőle s átkötötte piros szalagokkal; keresztbetett apró lábacskaín a tegnapi czipők piroslottak; de maguk a lábak meztelenek voltak: ha úgy hirtelen ránézett az ember, azt hihette, hogy sötét selyemharisnyát húzott. A pamlag másképpen állt, mint előtte való nap: közelebb a falhoz; az asztalon kínai tálcán hosszú nyakú tarka kávéskanna, csiszolt cukortartó és két kék porcellán kávécsésze volt látható; ott hevert a gitár is és egy magas, füstölgő gyertya csúcsáról, finom szálként kékesszürke füst szállt felfelé.

Vasziljevics Kuzjma odalépett a pamlag mellé és lehajolt Kolibrihoz, de még mielőtt egy szót is szólhatott volna, Kolibri kinyújtotta a karjait, s a kendő alatt folyton kaczagva, apró, de kegyetlen kis ujjait belemélyesztette a hajába és egy pillanat alatt szédulta gondosan elkészített frizuráját.

- Hát ez meg mi! - kiáltott fel Vasziljevics Kuzjma, nem igen lévén barátja az ilyen természetű bizalmaskodásoknak. - Oh, te kis kópé!

Kolibri levette arczáról a kendőt.

- Ugy nem volt szép; így sokkal szebb. - Odacsúsztott a pamlag egyik végére és leeresztette a lábait. - Üljön le... Oda.

Vasziljevics Kuzjma leült oda, a hova mutatott.

- De miért húzódol el tőlem? - szólt rövid hallgatás után. - Tán félsz tőlem?

Kolibri kis gombóczzá zsugorodott össze és úgy félvállról nézett rá.

- Én nem félek... Nem.

- Nem szabad félni tőlem - folytatta Vasziljevics Kuzjma szemrehányó hangon. - Emlékszel tegnapi ígéretedre, hogy ma meg fogsz csókolni?

Kolibri mindkét kezével átfogta a térdeit, rájuk hajtotta a fejét és megint ránézett.

- Emlékszem.

- No azért. És meg kell ám tartanod a szavadat.

- Igen... kell.

- Nos hát akkor... - szólalt meg Vasziljevics Kuzjma s közelebb csúszott hozzá.

Kolibri kiszabadította a czopfjait, melyeket a térdével együtt összefogott és az egyikkel ráütött a kezére.

- Csak lassabban, uram!

Vasziljevics Kuzjma zavarba jött.

- Milyen szemei vannak a kis zsványnak, - mormogta maga elé. - De hát - tette hozzá emeltebb hangon, - hát akkor miért hívtál ide?

Kolibri kinyújtotta a nyakát, mint a madár... Hallgatózott. Vasziljevics Kuzjma megdöbbsent.

- Emilia? - suttogta kérdő hangon.

- Nem.

- Valaki más?

Kolibri vállat vont.

- Te tán hallasz valamit?

- Semmit.

Kolibri megint madárszerű mozdulattal hátraszegte kis tojásalakú fejét, melyen a haj oly szépen el volt választva s ott, hol a nyak kezdődik, rövidke fürtöcskék bodrosultak, és megint gombóczzá zsugorodott össze. - Semmit.

- Semmit! Akkor hát én... - Vasziljevics Kuzjma Kolibri felé nyult, de tüstént visszarántotta a kezét. Egyik ujján egy csepp vér látszott. - Milyen ostobaság ez már megint! - kiáltott fel megrázva az ujját. - Örökké csak a gombostűk! És még hozzá milyen ez a tű, - tette hozzá, rábámulva a hosszú aranytűre, melyet Kolibri beszűrt az övébe. - Ez valóságos tör, ez fulánk. Igen, igen, ez a te fulánkod, te pedig darázs vagy, tudod...? Darázs...

Kolibrinek úgy látszik nagyon tetszett Vasziljevics Kuzjma hasonlata: hangos, vékony kaczagásba tört ki és többször egymásután ismételte:

- Igen, én szúrok... én szúrok.

Vasziljevics Kuzjma ránézett és gondolta magában: Lám most nevet és az arcza mégis milyen szomorú...

- Nézz ide csak, mit mutatok neked, - szólt hangosan.

- Mi?

- Miért mondod: »mi?« Talán lengyel vagy?

- Nem.

- No most meg: »nem!« De mindegy, no! – Vasziljevics Kuzjma elővette az ajándékát és kibontotta. - Nézz csak ide... Ugy-e, szép jószág?

Kolibri egykedvűen nézte.

- Aá! Kereszt! Mi nem viseljük.

- Hogyan? Keresztet nem viseltek? Hát tán zsidó leány vagy, vagy mi?

- Nem viseljük, - ismételte Kolibri és egyszerre összerázkódva, a válla fölött hátranézett. - Akarod? Majd énekelek... - kérdezte gyorsan.

Vasziljevics Kuzjma zsebre tette a keresztet és szintén hátrafordult. Mintha halk recsegést hallott volna...

- Mi ez? - mormogta halkán.

- Egér... egér, - felelt Kolibri szaporán és egyszerre Vasziljevics Kuzjmának teljesen váratlanul átölelte a fejét sima, hajlékony karjaival, s egy hirtelen csók égette meg az ajkát... mintha csak parazsat tettek volna rá.

Elkezdte ölelgetni Kolibrit, a ki azonban, mint a kígyó kisiklott kezei közül - a termete csak valamivel volt vastagabb a kígyónál - és lábra ugrott.

- Megállj, - suttogta - előbb kávézni kell...

- Ugyan már! Mit nekem a kávé! Majd azután.

- Nem, most. Most forró, később hideg lesz. - Megfogta a kannát a fülénél és magasra emelve, töltött belőle mind a két csészébe. A kávé feketén csavarodó sugárban ömlött; Kolibri a vállára hajtotta a fejét és nézte, a mint ömlik. - Végy cukrot... igyál... majd én is iszom!

Vasziljevics Kuzjma egy darab cukrot tett a csészébe s egyszerre kiitta. A kávé nagyon erősnek és keserűnek találta. Kolibri mosolyogva nézett reá és alig a nyelve hegyével érintette a csésze szélét, azután csendesen letette az asztalra.

- Hát te nem iszol? - kérdezte Vasziljevics Kuzjma.

- Én... egy keveset... - felelte.

Vasziljevics Kuzjma ingerült lett.

- Ül már egyszer mellém!

- Tüstént. - Lehorgasztotta a fejét, s egy pillanatra sem véve le a szemét Vasziljevics Kuzjmáról, kezébe vette a gitárt. - De előbb majd énekelek.

- Jó jó, csak ülj ide.

- És tánczolok is. Jó lesz?

- Táncolsz? No ezt szeretném látni! De nem lehetne később?

- Nem, most... Én téged nagyon szeretlek.

- Te engem szeretsz! Nézd csak... egyébiránt csak tánczolj, te kis csuka, te!

XXI.

Kolibri megállt az asztal tulsó oldalán s ujjait párszor végigjártatva a gitár húrjain, Vasziljevics Kuzjma legnagyobb meglepetésére, a ki valami élénk és vidám dalt várt, rákezdett egy bánatos, egyhangú recsitativra, minden egyes, szinte erőszakkal kihozott hangot egész testének lomha imbolygásával kísérve. Nem mosolygott, sőt még szemöldökeit is összehúzta, magas, kerek, finom szemöldökeit, melyek közt erősen kidomborodott egy alkalmasint valami színnel beétegetett és valami keleti betűhöz hasonló kék folt. A szeméit csaknem egészen behunyta, de szemebogara sötéten villogott ki a pillája alól, épp oly fürkészően bámulva Vasziljevics Kuzjmára, mint azelőtt. És ő sem tudta levenni a szeméit azokról a csodálatos fenyegető szemekről, arról a sötét és lassankint kipiruló arczról, azokról a félig nyílt, moz-

dulatlan ajkáról és arról a két fekete kigyóhoz hasonló czopfról, mely ott fityegett formás feje két oldalán. Kolibri csak tovább mosolygott, meg sem mozdulva helyéről, úgy hogy csak a lábai mozogtak: könnyedén mozgatta őket, majd a lábai hegyét, majd a sarkait emelgetve, egyszerre hirtelen megfordult, átható kiáltást hallatott és magasan hadonászni kezdett a gitárral... Azután újra kezdődött az előbbeni egyhangú táncz, kísérvé ugyanolyan egyhangú énektől. Vasziljevics Kuzjma e közben nyugodtan ült a pamlagon és folyton Kolibrít nézte. Valami sajátságos, szokatlan érzés áradt szét benne; nagyon könnyűnek és szabadnak, sőt tán túlságosan könnyűnek érezte magát: szinte alig érezte a testét, mintha úszott volna; s e közben hangyák mászkáltak rajta; valami kellemes érzéketlenség ömlött el a lábain, s a szender csiklandozta halántékát és ajkait. Semmi vágya sem volt, semmire sem gondolt, s pompásan érezte magát, mintha csak valaki altatta, vagy mint Emilia mondotta: »ringatta« volna és halkán suttogta maga elé: »babuskám«. A »babuska« arcza időnkint megrándult... »De mitől van ez? « - kérdezte magától Vasziljevics Kuzjma. »A füstölőtől«, nyugtatta meg magát... »Olyan kékes füst szálldogál ott!« És megint elkezdte valaki ringatni, sőt valami nagyon szépet is mesélt a fülébe... De azért az egész állapotot nem értette. De egyszerre a kis »babuska« szemei tágra nyiltak, mint a mesebeli szörnyé, mint valami hídnak az ívei... A gitár lecsúszott és a padlóhoz ütődve, megszólalt valahol hetedhét országon túl... Vasziljevics Kuzjmának valami igen közeli és bizalmas barátja gyöngéden, de erőteljesen felfogta őt hátulról és megigazította a nyakkendőjét. - Vasziljevics Kuzjma egészen közel ott látta maga előtt annak a hajtókás és három ezüstgombos ismeretlennek a görbe orrát, sűrű bajuszát és átható tekintetét... És bár a szeme a bajusza helyén, ez pedig a szeme helyén volt, s maga az orra is megfordítva látszott, Vasziljevics Kuzjma ezen legkevésbé sem csodálkozott, hanem ellenkezőleg, nagyon természetesnek találta; már-már azt mondta ennek az orrnak: »egészségedre, kedves barátom, Grigorij!« De megváltoztatta a szándékát és inkább... inkább Kolibrivel tüstént elment Konstantinápolyba, a küszöbön álló esküvőjükre, mert Kolibri török leány volt, ő pedig valóságos törökké lett...

XXII.

Egyszerre feltűnt előtte egy ladik; odavánszorgott hozzá, s bár ügyetlenségében megbotlott és elég erősen megütötte magát, úgy hogy jó ideig azt se tudta, hol van, mégis kiegyenesedett, s beleülvén a ladikba, leúszott azon a nagy folyón, mely ott folyik a nikolajevi gimnázium térképén, Konstantinápolyba. Nagy gyönyörűséggel úszott lefelé azon a folyón és nézte a sok tömérdek piros búvárt, a melylyel szüntelen találkozott; de ezek nem várták be, hanem lebuktak és kerek, rózsaszínű pontokká változtak. Valamint Kolibri is; de ő menekülni akarván a hőség elől, a ladik alá bujt, s csak néha koppantotta meg a fenekét... Itt van végre Konstantinápoly. A házak, mint házakhoz illik, olyanok, mint a tiroli kalap; s a törököknek mind olyan nagy és előkelő az arczuk; de nem jó sokáig rájuk nézni; mert elkezdenek elváltozni, pofákat vágni s végtére teljesen szétfolynak, mint az olvadt hó. Im, itt az a palota is, melyben Kolibrival élni fognak... Oly pompásan van építve az egész. A falak tábornoki egyenruhában, mindenfelé vállrojtok, a szögletekben trombitákat fújnak az emberek és ladikon lehet bemenni a szalonba. Ott van természetesen Mohamed arczképe is... Kolibri folyton fut előre a szobákon keresztül, a czopfjait húzza maga után a földön és sehogy sem akar megfordulni, mindig kisebb és kisebb lesz.. Már ez nem is Kolibri, hanem egy rövidkabátos kis fiú, ő pedig a nevelője s kénytelen utána belebujni egy távcsőbe... Ez a távcső mind szűkebb és szűkebb lesz, végre már mozdulni se lehet benne sem előre, sem hátra, lélekzeni sem lehet, valami rádől a hátára... és föld tolu a szájába...

XXIII.

Vasziljevics Kuzjma felnyitotta a szemeit. Köröskörül világos van és csendes minden... eczet és mentaszag árad felé. Fölötte és mellette valami fehér; megnézi: az ágy függönye. Fel akarja emelni a fejét... nem megy; a kezét... az sem megy. Mit jelent ez? Lesüti a szemeit... Valami hosszú test fekszik kiterítve előtte, rajta sárga és fahéjszínű széllel valami gyapot takaró. Ez a test az övé, Vasziljevics Kuzjmáé. Próbál kiáltani... nem jön ki hang a torkából. Még egyszer megpróbálja minden erejét összeszedni... hörgő fohász tör elő remegve az orra alól. Nehézkes léptek hallatszanak s egy izmos kéz meglebbenti a függönyt. - Egy szürke invalidus áll előtte kopottas katonaköpenyben és ránéz... Ő is ránéz az invalidusra. Nagy gömbölyű edény közeledik Vasziljevics Kuzjma ajkaihoz. Vasziljevics Kuzjma mohón iszsa a friss hideg vizet. Megoldódik a nyelve. - Hol vagyok? - Az invalidus még egyszer ránéz, kimegy s visszatér egy másik, sötét egyenruhás emberrel. - Hol vagyok? - ismétli Vasziljevics Kuzjma. - No most kezd ébredni - szólal meg az egyenruhás ember. - A kórházban van, teszi hozzá hangosan - de csak maradjon békén. Nem jó, ha beszél. - Vasziljevics Kuzjma bámulni készül, de újra elveszti az eszméletét...

Másnap reggel eljött az orvos. Vasziljevics Kuzjma magához tért. Az orvos gratulált neki felgyógyulásához és megparancsolta, hogy frissen kössék be a fejét.

- Hogyan? A fejemet? Hát talán...

- Ne beszéljen, ne nyugtalanodjék, - szakította félbe az orvos. - Feküdjék le békével és adjon hálát a mindenható istennek. Hol vannak a karpereczek, Poplevkin?

- De hol van a pénz... az állam pénze...

- No tessék, újra lázba esett... Még jeget, Poplevkin!

XXIV.

Elmult még egy hét. Vasziljevics Kuzjma annyira helyrejött, hogy az orvosok megengedhetőnek tartották, hogy a vele történeteket neki elmondják. Ime ezt tudta meg:

Június 16-án este 7 órakor látogatta meg utolszor Fritscheék házát és június 17-ikén alkonyattájban, tehát csaknem 24 óra múlva, egy pásztor megtalálta őt a cherzoni országút mellett, vagy két vjersztnyire Nikolajevtől, egy árokban, eszméletlenül, bezúzott fejjel és vörös foltokkal a nyakán. A kabátja és mellénye ki volt gombolva, a zsebei mind kiürítve, a sipkája és a kardja nem került elő, úgyszintén a pénzes bőrzacskója sem. A letaposott fű s a homokban és agyagban látható nyomokból ítélve, azt lehetett következtetni, hogy a szerencsétlen hadnagyot lelökték az árok fenekére, s ott ütötték föbe, nem baltával, hanem karddal - alkalmasint a saját kardjával; a nyomok mentén az egész úton egy csepp vér sem volt látható, a feje körül pedig egész tócsa. Kétséget sem szenved - hogy a gyilkosok elébb leitatták, azután megpróbálták megfojtani és éjjel kiczipelvén őt a városból - belökték az árokba s ott végeztek vele. Vasziljevics Kuzjma egyedül igazán vas-szervezetének köszönhette, hogy nem halt meg. Július 22-én, tehát teljes öt hét múlva tért csak magához.

XXV.

Vasziljevics Kuzjma az őt ért szerencsétlenségről tüstént jelentést tett az elöljáróságnál, szóval és írásban elmondta az eset körülményeit s bementa madame Fritsche lakcímét is. A rendőrség azonnal megjelent a kijelölt házban, de nem talált benn senkit, a jó madarak már

kirepültek a fészekből. Erre előfogták a háziurat, de ettől a vén és süket polgártól sem igen sokat tudtak meg. Ő maga egészen más városnegyedben lakott s csak annyit tudott, hogy ezelőtt négy hónappal bérbeadta a házat egy útleveles zsidóasszonynak, valami Smul vagy Smulkenek, a kit akkor hajlékába is vett. »Jött vele egy másik zsidó nő is - így beszélte - szintén útlevéllal, de hogy miféle mesterséget űztek, azt nem tudja; hogy voltak-e más lakótársaik is, azt nem hallotta, azt nem tudja; az a ficzkó, a ki mint házmester vagy házörző volt náluk, az is eltűnt, Odesszába, Pétervárra, vagy az isten tudja hová, az új házmester pedig csak most nemrég, július 1-én költözött be. Erre tudakozódtak a rendőrségnél és a környéken lakóknál, és kiderült, hogy Smulke asszony, a társnőjével együtt, a kinek az igazi neve Bengel Friderika volt, június 20-ika körül utazott el Nikolajevből, de hogy hová, azt senki sem tudta megmondani. Azt a cigányarczú és a hajtókéjén három ezüstgombos titokzatos embert, valamint azt az idegen barna leányt a nagy czopfokkal senki nem is látta. Vasziljevics Kuzjma mihelyt kiszabadult a kórházból, maga is elment a reá nézve végzetessé vált kis házba. Abban a kis szobában, a hol Kolibrival beszélgetett s a hol még most is erős pézsmailat volt, egy másik szintén rejtett ajtót talált; második látogatása alkalmával pamlag volt eléje tolva, s alkalmasint ezen keresztül jött be a gyilkos, a ki őt hátulról felkapta. Vasziljevics Kuzjma szomorúan feljelentést adott be s elkezdődött az ügy tárgyalása. Temérdek utasítás és parancs ment szét mindenfelé, melyekre annak idején beérkeztek a jelentések és tudósítások... de ezzel azután vége is lett mindennek. A gyanús egyének úgy eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket, - s velük együtt eltűnt a pénz is: ezerkilencz-száztizenkét rubel s néhány kopejk, aranyban és bankóban. Abban az időben nem csekély összeg! Vasziljevics Kuzjma teljes tíz évig fizetgette ezt a pénzt, míg végre kegyelmet kapott.

XXVI.

Ő maga az első időben erősen meg volt győződve, hogy az egész baj okozója s a varázsolás kezdeményezője Emilia, az ő álnok »Zuckerpüppchen«-je volt. Eszébe jutott, a mint vele való utolsó találkozására napján, elég könnyelműen elszenderült a pamlagon; a mint felébredve, ott látta őt maga mellett térdelve, eszébe jutott, hogy milyen zavart volt s hogy akkor este fességet vett észre a zacskóján, fességet, mely alkalmasint az ő ollójától származott. Meglátta, - gondolta magában Vasziljevics Kuzjma - megmondta annak az ördögös vén asszonynak és két társának, azután a levelével odacsalt engem... így azután elbántak velem. De ki gondolta volna ezt! Visszaidézte emlékezetébe Emilia csinos és jóságos arcját, derült szemeit... »Asszonyok! Asszonyok!« - ismételte fogait csikorgatva, - ti krokodil-fajzat!« De mikor a kórházból végképpen hazakerült, egy olyan körülménynek jutott a tudomására, mely kétkedővé tette és bámulatba ejtette. Ugyanaz nap ugyanis, mikor őt félig holtan bevitték a városba, egy Emiliához mindenben, mint a vízcsepp a vízcsepphez hasonló leány, könnyek közt és szédült hajjal rohant a lakására, tudakozódott utána az inasától, azután elrohant a kórházba. Itt azt mondták neki, hogy Vasziljevics Kuzjma okvetlenül meg fog halni, mire tüstént eltűnt, kezeit tördelve s arcán a kétségbeesés kifejezésével. Világos, hogy ő nem számított a gyilkosságra. Vagy tán őt is rászédtek s nem adták ki a részét? S egyszerre elfogta a megbánás? De azért mégis azzal az utálatos vén asszonynyal tünt el Nikolajevből, a ki bizonyára mindent tudott... Vasziljevics Kuzjma teljesen belemerült a találgatásokba és folyton azzal gyötörte az inasát, hogy újra meg újra írja le azt a lányt, a ki akkor nap kereste és ismételte a szavait.

XXVII.

Teljes másfél év mulva Vasziljevics Kuzjma levelet kapott Emiliától - alias Bengel Friderikától - egy német levelet, melyet tüstént lefordított és azóta nekünk nem egyszer megmutatott. Tele volt helyesírási hibákkal és felkiáltójelekkel; a borítékon a következő bélyeg volt ráütve: »Boroszló«. Ime a levélnek lehetőleg hű fordítása:

»Drága, felejthetetlen és megbecsülhetetlen Floresztánom! Jergenhof hadnagy úr!

Hányszor készültem már önnek írni! És mindig, legnagyobb sajnálatomra, elmaradt, bár az a gondolat, hogy ön engem részesnek tarthat abban a rettenetes bűntényben, mindig gyötrelmes volt reám nézve! Oh, kedves hadnagy uram! Higyje el nekem, az a nap, a melyen megtudtam, hogy életben maradt és felgyógyult, életem legboldogabb napja volt! De azért nem akarom magamat teljesen tisztázni! Nem akarok hazudni! Igaz, én voltam az első, a ki felfedeztem önnek azt a szokását, hogy a derekára kötve hordta a pénzét! (Egyébiránt mifelénk minden mészáros ezt cselekszi!) És elég könnyelmű voltam ezt el is árulni! Sőt akkor még tréfából azt is mondtam, hogy milyen könnyű volna most öntől a pénzt ellopni! De az a vén gonosztevő (Floresztán úr! Ő soha sem volt ám az én nagyném!) összebeszél azzal az istentelen szörnyeteggel, Luigival és a bűntársával! Esküszöm önnek édesanyám sírjára, én még mai napig se tudom, hogy kik voltak ezek az emberek! Csak azt tudom, hogy Luiginak hívják s hogy mind a ketten Bukaresztből jöttek és alkalmasint nagy gonosztevők voltak, a rendőrség elől bujkáltak és sok pénzük s drága jószáguk volt! Luigi borzasztó egy teremtés (ein schreckliches Subjekt) volt s embertársát (einen Mitmenschen) megölni, neki semmi sem volt! Mindenféle nyelven beszélt, - s ő volt az, a ki akkor a szakácsnőtől visszakerítette a mi holminkat! Ne kérdezze, hogy hogyan! Ő mindenre, mindenre képes volt, rettenetes egy ember volt! Elhitette az öreggel, hogy önt csak kissé leitatja, azután kiviszi és elrejtí, s azután azt mondja majd, hogy az egészről nem tud semmit és hogy maga az oka, mert valahol kissé beborozott! De a gonosztevőnek már akkor megfordult a fejében, hogy jobb lesz önt megölni, hogy a tyúk se kaparhassa ki a dolgot soha. Az én nevemben írt levelet ő írta, engem pedig cselled távolított el az öreg! És nem is gyanítottam semmit, és rettenetesen féltém Luigitól! Hányszor mondta nekem: »Leváglok, leütök, mint egy kis csibét!« E mellett borzasztóan pödörte a bajuszát! És milyen társaságba vittek bele engem... Nagyon szegénylen magamat, hadnagy úr! Még most is keserű könyeket hullatok, mikor ezek a dolgok eszembe jutnak!... Ugy tetszik nekem... Ah! hogy én nem születtem ilyen foglalatosságra... De hát nem lehet segíteni rajta, ime, így történt a dolog! Azután én borzasztóan megijedtem, és ösztönszerűleg elutaztam, mert ha a rendőrség a nyomára jött volna a dolognak, jaj, mi történt volna velem!? Az az átkozott Luigi tüstént megszökött, a mint meghallotta, hogy ön nem halt meg. De én csakhamar elváltam tőlük és bár most sokszor még kenyerem sincs, de legalább nyugodt a lelkem! Ön tán azt kérdezi tőlem, hogy miért jöttem én Nikolajevbe? De én nem tudok reá felelni! Leveletem egy reám nézve igen fontos kéréssel végzem: nagyon kérem, ha néha eszébe jut az ön kis barátnéja, Emilia, ne gondoljon reá úgy, mint sötét gonosztevőre! Az örök isten látja a szivemet. Én rossz erkölcsű (Ich habe eine schlechte Moralität) és könnyelmű leány vagyok, de gonosztevő - az nem. És én mindig emlékezni fogok önre és szeretni fogom önt, én megbecsülhetetlen Floresztánom, és mindig a lehető legjobbat fogom kívánni önnek a föld kerekiségén (auf diesem Erdenrund)! Nem tudom, kezeihez jut-e ez a levelem, de ha igen, úgy írjon nekem pár sort, hogy lássam, hogy megkapta! Ezzel igen boldoggá teszi az ön változatlanul hű Emiliáját.«

»P. S. Irjon F. E. poste restante cím alatt Boroszlóba, Sziléziába.«

»P. S. S. Én németül írtam önnek; másként nem tudtam volna érzelmeimet kifejezni; de ön írjon nekem oroszul.«

XXVIII.

- Nos és? Felelt neki? - kérdeztük Vasziljevics Kuzjmától.

- Akartam, igen sokszor akartam. De hogy írtam volna? Németül nem tudok, oroszul pedig... Ki fordította volna le neki? Így azután nem írtam.

Mindannyiszor, mikor Vasziljevics Kuzjma elbeszélését befejezte, felsóhajtott, megsimította a fejét és így szólt: »Lám, milyen a fiatalság!« S ha a hallgatók közt volt egy ujoncz, a ki először hallotta ezt a különös históriát, megfogta a kezét, odaillesztette a fejéhez és megtapogattatta vele a seb forradását... A seb csakugyan borzasztó volt, s a forradás egyik fülétől a másikig nyult.